

CHRISTELIJKE ONDERWIJZING
of
CATECHISMUS

DOOR

JOHANNES CALVIJN

Verschenen in:

Stemmen uit Geneve

Preken, artikelen, brieven enz.

Van Johannes Calvijn

Deel I

De Gereformeerde Bibliotheek te Goudriaan (Z.-H.)
1973

STICHTING DE GIHONBRON

MIDDELBURG

2018

INLEIDING

Lectori Salutem,

Hierbij treft u een heruitgave van de eerste Catechismus van Johannes Calvijn aan. Deze verscheen in de winter van 1536-1537 en is een korte samenvatting van de eerste uitgave van zijn "Institutie of christelijke onderwijzing" die in 1536 verscheen.

In de loop der jaren heeft Calvijn de Catechismus telkens uitgebreid zodat de onder ons bekende uitgaven vijfmaal zo groot zijn als die van 1536.

In 1542 gaf Calvijn een tweede Catechismus uit in vragen en antwoorden, deze is in 1968 vertaald en uitgegeven door de Gereformeerde Bibliotheek in "Stemmen uit Geneve", DEEL 1, pagina 369 tot en met 468.

De eerste Catechismus verscheen onder de titel van "CHRISTELIJKE ONDERWIJZING" in de Franse taal.

In Nederland verscheen deze Catechismus in "De Getuigenis der Waarheid" jaargang 1974

CATECHISMUS OF CHRISTELIJKE ONDERWIJZING

JOHANNES CALVIJN

"Als nieuwgeboren kinderkens, zijt zeer begerig naar de redelijke onvervalste melk."
(1 Petrus 2:2)

"Zijt altijd bereid tot verantwoording aan een iegelijk, die rekenschap afeist van de hoop, die in u is, met zachtmoedigheid en vreze." (1 Petrus 3:15)

"Indien iemand spreekt, die spreke als de woorden Gods". (1 Petrus 4:11)

DEEL 1

OVER GOD EN OVER DEMENS

Alle mensen worden geboren om God te kennen.

Men zal nergens een mens aantreffen, al is hij nog zo onbeschaafd en verwilderd, zonder gevoel dat er een God is. Daaruit blijkt, dat wij allen tot dit doel zijn geschapen: om de heerlijkheid van onze Schepper te kennen. En als wij die kennen, zullen wij Hem boven alles vereren en in alle vrees, liefde en eerbetoon aanbidden. Slaan we het oog op de ongelovigen, die zijn er alleen maar op uit om het beeld van God, dat in hun harten is geplant, uit hun gedachten te bannen. Wij die het geloof belijden, moeten dááaraan denken, dat dit broze en vergankelijke leven niets anders moet zijn dan een voortdurend denken aan de onsterfelijkheid. Maar nu kan men nergens anders dan alleen in God het eeuwige en onsterfelijke leven vinden. Daarom moet de gewichtigste zorg in ons leven zijn, dat wij God zoeken met een volkomen liefde van ons hart tot Hem, en te streven om nergens rust te vinden dan alleen in Hem.

Het onderscheid tussen de ware en de valse godsdienst

Daar door overeenstemming der meningen is bewezen, dat ons leven zonder godsdienst zeer erbarmelijk is en in niets verschilt van de wilde dieren, zou niemand als mens moeten gelden, die geen geloof en kennis van God heeft. Maar in de aard en wijze van zijn godsdienst te verklaren, is veel verschil, want het merendeel van de mensheid heeft niet de ware vreze Gods. En daar deze mensen, of ze het willen of niet, gevangen zijn door een gedachte die hen niet meer loslaat, namelijk de gedachte, dat er een Godheid is Wiens macht iemand bewaart of laat struikelen, zo vereren zij onder de indruk van zo'n voorstelling deze macht uit vrees, dat zij haar door minachting zullen uitdagen. Doordat zij intussen losbandig en zonder enige eerbaarheid leven, vertonen ze slechts grote zorgeloosheid en schatten het oordeel van God gering. En omdat zij bovendien God niet afmeten naar Zijn oneindige majesteit, maar naar de bespottelijke en dwaze nietigheid van hun verstand, wenden zij zich van God af. Hoezeer zij zich ook beijveren om God te dienen, het baat hun niets, omdat zij niet de eeuwige God, maar de waan- en droomdenkbeelden van hun hart aanbidden. Maar nu berust de ware vroomheid niet op de vrees, die zo gaarne het oordeel van God wil ontvluchten, dat des te meer is te vrezen, als er voor hem geen ontkomen eraan mogelijk is. De vroomheid bestaat wel veel meer uit de reine en echte ijver, die God als de Vader liefheeft en als de Heere vereert, die Zijn gerechtigheid aanneemt en meer vreest God te vertoornen dan te sterven. Allen, die deze ijver bezitten, pogen niet vol vermetelheid een God uit te denken naar hun eigen wil, maar zoeken de kennis van de ware God bij God Zelf en nemen Hem alleen zó aan, zoals Hij Zich openbaart en Zich hen geeft te kennen.

Wat wij van God moeten weten

Daar de heerlijkheid van God op zichzelf de vatbaarheid van de mens overtreft en geheel niet kan worden verstaan, blijft er voor ons slechts over haar grootheid liever te leren aanbidden, dan met het verstand te doorgronden, opdat wij niet door haar glans overweldigt zullen worden. Daarom moeten wij God in Zijn werken zoeken en aanschouwen, hetgeen de Heilige Schrift noemt "het openbaar worden van het onzichtbare" (Rom. 1:19,20 en Hebr. 11:1) want zij tonen ons hetgeen wij van de Heere niet kunnen zien. Het gaat hier niet om onvruchtbare en lichtvaardige pogingen op goed geluk, die onze geest in onzekerheid laten, maar om iets dat wij noodzakelijk moeten weten, wat in ons een ware en sterke Godsvrucht voedt en versterkt, namelijk het geloof dat met vreeze gepaard gaat. Zo aanschouwen we in het heelal de tijdelijke oneindigheid van God, van Wie het begin en einde van alle dingen uitgaat. Wij aanschouwen Zijn macht, waardoor Hij zo'n groot heelal heeft geschapen en onderhoudt; Zijn wijsheid, die zo'n grote en verwarrende menigvuldigheid ordelijk rangschikte, uitdacht en bestuurd; Zijn goedheid, die veroorzaakt, dat alle dingen zijn geschapen en bestaan; Zijn gerechtigheid, die zich op wonderbare wijze leert kennen, doordat de bozen worden gestraft en de goeden beschermt worden; Zijn barmhartigheid, doordat Hij, om ons tot bekering te roepen en onze verdorvenheid met groot geduld verdraagt. Wij zouden voorzeker door dit alles in rijke mate en in zoverre het voor ons noodzakelijk is, geleerd moeten hebben Wie God is, wanneer onze onvolmaaktheid niet zo blind was voor zo'n heldere glans. Doch wij zondigen hierin niet alleen door onze blindheid, onze verdorvenheid is zo groot dat er niets is, dat niet vals en verkeerd wordt opgevat, wanneer het erom gaat de werken van God af te meten, geheel verdraaid in het tegengestelde, die in ons uitstraalt. Het is dus noodzakelijk zich tot het Woord van God te wenden, waarin God door Zijn werken zeer goed is beschreven. Wij bevinden daar, dat onze eeuwige en enige God de Bron en Oorsprong is van alle leven, alle gerechtigheid, wijsheid kracht, goedheid en mildheid; dat alle goed van Hem komt, dat dientengevolge iedere lofprijzing Hem rechtens toekomt. En hoewel dit alles overal in de hemel en op de aarde openbaar wordt, zo is het tenslotte toch het Woord van God, waardoor wij eerst in waarheid leren kennen, wat het oogmerk van alles is, welke waarde alles bezit en in welk opzicht wij het moeten weten. Wij gaan in onszelf terug en bedenken hoe de Heere Zijn leven, Zijn wijsheid, Zijn kracht in ons openbaart en met Zijn gerechtigheid, mildheid en goedheid tot ons komt.

Wat wij van de mens moet weten

Oorspronkelijk is de mens naar het beeld van God geschapen, opdat hij in deze waardigheid, waarmee God hem zo edelmoedig had bekleed, zijn Schepper zou bewonderen en met de Hem toekomende dankbaarheid vereren. Doch omdat de mens op die zo grote voortreffelijkheid van zijn natuur vertrouwd, vergat hij waar hij vandaan was gekomen en Wie hem daarin bevestigde. Zo ondernam hij alle pogingen om zich naast zijn Heer te handhaven. Daarom moesten hem alle gaven van God worden ontnomen, waardoor hij zich op zo dwaze wijze dacht te verheffen en ontbloot van alle roem, de God zou leren kennen, Die hem door Zijn grote edelmoedigheid rijk had gemaakt en Die hij waagde te verachten. Daarom worden wij allen, die uit het geslacht van Adam afstammen, omdat het afschijnsel van God in ons is verduisterd,

"als vlees uit vlees geboren" (Joh. 3:6). Want hoewel wij bestaan uit ziel en lichaam, zo nemen we altijd alleen het vlees waar, namelijk zo, dat waarheen we ook de ogen richten, het ons onmogelijk is iets anders te zien dan hetgeen voor God onrein, goddeloos en afschuwelijk is. Want de menselijke schranderheid die blind is en in oneindige dwaasheid gekluisterd, verzet zich steeds tegen de wijsheid van God. De wil, die op het boze gericht is en door de hartstochten verdorven is, haat niets zozeer als Gods gerechtigheid. De menselijke kracht, die tot ieder goed werk onbekwaam is, streeft als een razende naar het onrecht en het verderf.

Over de vrije wil

De Schrift betuigt veelvuldig, dat de mens een knecht is van de zonde. Dat wil zeggen, dat zijn geest zo tegenover Gods gerechtigheid staat, dat hij niets kan voornemen, begeren of ondernemen, wat niet kwaad, verdorven, goddeloos en onrein is, Want het tot de rand toe met zonde gevulde hart kan niets dan de vruchten der zonde voortbrengen. Nochtans mag men niet geloven, dat de mens door een onvermijdelijke noodzaak tot de zonde wordt gedwongen, want hij zondigt met de toestemming van zijn wil, met bereidwilligheid en neiging. Omdat hij echter vanwege de verdorvenheid van zijn hart de gerechtigheid van God zo zeer haat en elke boosheid zo vurig liefheeft, volgt daaruit, dat hij niet in staat is om vrij te kiezen tussen het goede en het kwade, daarom dan ook niet kan werken uit wat men een vrije wil noemt.

Over zonde en dood

Volgens de Schrift is de zonde zowel de verdorvenheid van de menselijke natuur, die de bron van alle zonde is, als ook de boze lust zelf, die van haar afstamt, en ook de misdaden, die daaruit volgen, en moord, roof, echtbreuk en dergelijke namen dragen. Wij, zondaren vanaf de moederschoot, worden dus also allen tezamen onder de toorn en de wraak geboren. Zijn wij opgewassen, dan laden wij een steeds zwaarder wordend oordeel van God op ons. Ten slotte gaan we door ons gehele leven de dood tegemoet. Het is ongetwijfeld waar, dat elke ongerechtigheid en verdorvenheid de gerechtigheid van God beledigt. Wat kunnen wij dan in het aangezicht van God anders verwachten, wij ellendigen, die met zo zware last der zonden zijn beladen en door ontelbare onreinheden bezoedeld zijn, dan beschaamd zijn over Zijn rechtvaardige verontwaardiging. Deze belijdenis is, hoewel zij de mens met ontzetting vervult en in hopeloosheid stort, nochtans noodzakelijk voor ons, opdat wij beroofd van EIGEN GERECHTIGHEID, zonder vertrouwen op eigen kracht, zonder hoop op het toekomstig leven, ons door de kennis van onze ellende en schade, voor de Heere neerwerpen en door het bekennen van onze verdorvenheid, onmacht en verdoemenis, alle roem op heiligheid, almacht en de zaligheid opgegeven.

Hoe wij tot de zaligheid en het leven weer zijn ingewonnen

Door deze kennis van onszelf, die ons onze nietigheid toont, wordt ons, wanneer zij waarlijk in het hart is doorgedrongen, de toegang tot de ware kennis van God vergemakkelijkt. God heeft dan als 't ware de eerste poort van Zijn Rijk geopend, wanneer Hij deze twee ergste belemmeringen wegneemt: de hoop veilig te zijn voor Zijn wraak, en het valse vertrouwen op onszelf.

Nu beginnen wij de blik, die tot nog toe op de aarde was gericht tot de hemel te verheffen en hopen op de Heere, naar Wie wij tot nog toe niet wilden luisteren, maar ons tegen Hem verhardden. En tegelijk openbaart zich aan ons de bedroefde en ontroerde, de ontfermende Vader in Zijn onuitsprekelijke goedheid uit eigen beweging, hoewel onze verdorvenheid anders verdiende. Door zulke middelen die Hij weet gepast te zijn voor onze zwakheid, roept Hij ons van de dwaalweg op de rechte weg, van de dood tot het leven, van de vernietiging tot het heil, van het rijk des duivels tot Zijn rijk. En daar de Heere van allen, die Hij het eeuwige leven als erfgoed heeft toegedacht, als eerste schrede vordert, dat zij in hun geweten smartelijk gekwetst en beladen met het gewicht en gevoel van hun zonden, voortdurend worden verontrust en aangezet, om in Zijn vrede te leven, daar de Heere dit wil, geeft Hij ons in de eerste plaats Zijn Wet, die ons in deze kennis ervan oefent.

D E E L 2

Over de Wet des Heeren

Met de Wet van God is ons een volledige regel van die gerechtigheid gegeven. Men kan deze regel op goede grond de eeuwige wil des Heeren noemen, want Hij heeft op twee tafels volledig en onmiskenbaar alles afgebakend, wat Hij van ons vordert. Op de eerste tafel heeft Hij door weinige geboden voorgeschreven hoe wij Zijn majesteit op gepaste wijze zullen dienen. Op de andere tafel van welke aard de liefdeplichten der barmhartigheid zijn, die wij onze naasten schuldig zijn. Verstaan wij ze aldus, dan zullen wij zien welke leer daaruit voortvloeit en welk nut wij daaruit mogen trekken.

DE TIEN GEBODEN (Exodus 20).

EERSTE GEBOD

Ik ben de Heere, uw God, die u uit het land Egypte, uit het diensthuis heeft uitgeleid; gij zult geen andere goden nevens Mij hebben.

Het eerste gedeelte van dit gebod is als het ware een inleiding tot de gehele Wet. Want wanneer God uitdrukkelijk zegt, dat Hij de Heere, onze God is, dan geeft Hij zich als Degene te kennen, Die het recht heeft om te gebieden en gehoorzaamheid te eisen aan deze geboden. Zo zegt Hij door Zijn profeet: "Ben Ik dan een Vader, waar is Mijn eer? En ben Ik een Heer, waar is Mijn vreze?" (Matth. 1: 6). Hij herinnert aan Zijn weldaden, daar Hij onze ondankbaarheid in het licht stelt, in het geval wij Zijn stem niet gehoorzamen. Want door dezelfde goedheid, waarmee Hij destijds het Joodse volk uit de dienstbaarheid van Egypte leidde, bevrijdt Hij ook al Zijn knechten uit het altijd durende Egypte der gelovigen, welke de macht der zonde is. Zijn verbod,

vreemde goden te hebben, betekent, dat wij aan geen andere zullen geven, wat Hem alleen toekomt. Hij voegt eraan toe: "Voor Mijn aangezicht", en wil daarmee zeggen, dat Hij als God niet alleen door een uiterlijke belijdenis, maar in zuivere waarheid uit het innerlijke van het hart erkend wil zijn. Dit alles komt alleen God toe en kan niet zonder Hem te bestelen op iemand worden overgedragen. Zo moeten wij Hem alleen aanbidden, zodat wij ons, met ons gehele vertrouwen en al onze hoop op Hem alleen vestigen, zodat wij vol dankbaarheid erkennen, hoe al het goede en heilige alleen van Hem komt, en Hem alleen de lofprijzing voor Zijn goedheid en heiligheid moet worden gebracht.

TWEEDE GEBOD

Gij zult u geen afgodsbeeld maken, generlei afbeelding van hetgeen boven in de hemel, noch van hetgeen wat onder de aarde is, noch van hetgeen, wat in de wateren onder de aarde is; gij zult ze niet aanbidden en hen niet dienen. Zoals God door het voorafgaande gebod Zich als een enig God bekend maakt, zo zegt Hij nu, wie Hij is en hoe wij Hem zullen eren en dienen.

Hij verkondigt, dat wij geen afbeelding zullen maken, en staaft dit door Deuteronomium 4 : 15-19 en door Jesaja 40 : 18-26. De Geest heeft met het lichaam geen gelijkenis. Bovendien verbiedt Hij op godsdienstige gronden enigerlei afbeelding te vereren. Leren wij aldus uit dit gebod, dat de dienst en de ere van God van geestelijke natuur zijn. Want zoals Hijzelf Geest is, vordert Hij ook, dat wij "Hem in Geest en in waarheid dienen" (Joh. 4 : 24). Hij voegt er dan ook een vreselijke dreiging aan toe, door welke Hij verkondigt, hoezeer Hij door de overtreding van dit gebod is beledigd: "Want Ik, de Heere, uw God, ben een ijverig God, Die de misdaad der vaders bezoekt tot in het derde en vierde geslacht van degenen, die Mij haten, Die genade oefent aan duizenden van de kinderen degenen, die Mij liefhebben en Mijn geboden onderhouden". Daarmee zegt Hij zekerlijk, dat Hij de enige is aan Wie wij ons moeten vasthouden, en dat Hij geen God naast Zich duldt. En Hij zegt Zelfs, dat Hij met majesteit en roem wraak zal oefenen, wanneer zij deze op beelden of andere dingen zullen overdragen. En dat zal dan niet slechts een enkele maal gebeuren, maar aan de vaders, de kinderen en de kleinkinderen, dat wil zeggen: voortdurend. Tegelijk belooft Hij ontferming en mildheid aan al degenen, die Hem liefhebben en die Zijn geboden onderhouden, en geeft de grootheid van Zijn barmhartigheid te kennen, die Hij laat gaan over duizenden, terwijl Zijn wraak zich over slechts vier geslachten uitstrekt.

DERDE GEBOD

Gij zult de naam des Heeren, Uws Gods, niet misbruiken, want de Heere zal niet ongestraft laten, die Zijn naam misbruikt.

Hiermee verbiedt God, dat wij Zijn heilige en gezegende Naam bij het zweren niet misbruiken om nietigheden of zelfs leugens te bevestigen, want de eed mag niet onze wens of wil dienen, maar gerechtelijk noodzakelijk zijn, bijvoorbeeld ook wanneer het

er om gaat Gods roem te verheerlijken, of om te bekrachtigen, wat tot opbouw dient. Hij verbiedt uitdrukkelijk, dat wij Zijn heilige en gezegende Naam door iets bezoedelen. Wij moeten integendeel Zijn Naam met eerbied en waardigheid in de mond nemen, zoals de heiligheid van deze Naam vordert, hetzij bij de eed of naar aanleiding van iets, waarbij wij ons Hem beroepen. En daar het voornaamste gebruik van deze Naam de aanroeping is, moeten wij begrijpen, welke aanroeping ons hier geboden is. Tenslotte verkondigt God op deze plaats de bestraffing van hen die de heiligheid van Zijn Naam ontwijden. Zij moeten niet geloven, dat zij Zijn wraak kunnen ontvluchten.

VIERDE GEBOD

Gedenk de sabbatdag, dat gij die heilig houdt. Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen: maar de zevende dag is een rustdag, voor de HEERE, uw God toegewijd. Dan zult gij geen werk doen, noch uw zoon, noch uw dochter, noch uw dienstknecht, noch uw dienstmaagd, noch de vreemdeling, die in uw poorten is. Want in zes dagen heeft de HEERE de hemel en de aarde gemaakt, de zee en alles wat daarin is; en Hij rustte op de zevende dag; daarom zegende de HEERE de sabbatdag en heiligde hem.

Wij zien, dat er drie gronden voor dit gebod zijn gegeven. De eerste heeft de HEERE gegeven door het uitrusten op de zevende scheppingsdag aan het volk Israël om op zinnebeeldige wijze het uitrusten te willen aanduiden, doordat de gelovigen nalaten te werken om de HEERE in zich te laten werken.

Ten tweede wilde Hij dat een bepaalde dag zou worden vastgesteld, op welke zij zich verzamelden om Zijn Wet te vernemen en God te dienen. Ten derde wil Hij dat de knechten en allen, die in dienstbaarheid leefden een rustdag werd gegeven, opdat zij van hun vermoeienis zouden kunnen uitrusten, doch dit is eerder een gevolg als een grond. Wat betreft de eerste grond, zo is er niet aan te twijfelen, dat hij in Christus is opgeheven: want Hij is de Waarheid door welke aanwezigheid alle zinnebeelden als schaduwen verdwijnen. Hij is het lichaam door welks komst alle voorbeelden vervuld werden. Daarom verzekert Paulus, dat de sabbat een schaduw is geweest van de komende werkelijkheid (Kol. 2:6). Dezelfde waarheid verkondigt hij op een andere plaats, als hij ons in Romeinen 6:6,7 leert, dat wij met Christus zijn begraven, waardoor wij door Zijn dood aan de begeerten van ons vlees sterven. En dat geschiedt niet op een dag, maar ons gehele leven door, totdat wij aan onszelf volkomen afgestorven zijn en met het leven van God vervuld zijn. Daarom sta de christen ver van de angstige onderhouding van de bepaalde dagen. Omdat de beide volgende gronden niet kunnen worden gerekend onder de oude schaduwbeelden, maar gelden voor alle tijden moet de sabbat, al is hij afgeschaft, toch nog altijd door ons worden gehouden, opdat wij op bepaalde dagen samenkomen om het Woord van God te horen, om het brood van het Avondmaal te breken en om openlijk en gemeenschappelijk te bidden. Ook moet aan knechten en handwerkers ontspanning van hun vermoeienis worden gegund. Bovendien is onze zwakheid zodanig, dat wij zulke bijeenkomsten niet dagelijks kunnen houden. Op deze gronden is de door de Joden streng waargenomen dag opgegeven (de zaterdag)- dat was nodig om het bijgeloof af te schaffen- en een andere dag ervoor te bestemmen. Het was ook nodig om orde en vrede in de Kerk te bewaren en te handhaven. Wanneer dus de Joden de

waarheid in zinnebeelden werden gegeven, zo is ze ons zonder schaduwen geopenbaard.

Ten eerste opdat wij gedurende ons gehele leven in ons werken een altoosdurende sabbat houden, opdat de Heere in ons door Zijn Geest werke.

Ten tweede, opdat wij daardoor de rechtmatige orde van de Kerk bewaren, om het Woord van God te horen, de Sacramenten te ontvangen en in het openbaar te bidden. Ten derde, opdat men degene, die aan onze wil zijn onderworpen, door arbeid niet onmenselijk kwelle.

Om onjuiste gevolgtrekkingen hierover te voorkomen het volgende uit de eerste uitgave Calvijns Institutie over het 4de gebod: "Het volgende is echter de bedoeling: dat wij, omdat God door ons moet worden gevreesd en geliefd, onze rust in Hem hebben te zoeken. Dit zal dan gebeuren, wanneer wij ons geheel en al losmaken van onze alledaagse begeerten, die ons alleen maar beangstigen, verwarren en verontrusten (Jes. 35:4 en 10; 38:14, 17; Hebr. 3:18 enz.; 4:9 enz.); wanneer wij de goddeloze werken van ons vlees nalaten, d.w.z. zulke die voortkomen uit de begeerlijkheid en nietswaardigheid van onze natuur. Kortom alle werken, die niet uit Gods Geest zijn, maar een zekere schijn van menselijke wijsheid zijn, die op hun voorhoofd staat te lezen. Zodanige werken zijn zonder uitzondering in waarheid knechtelijke, waarvan het gebod van de sabbat juist beveelt deze na te laten, opdat God in ons wone, werke wat goed is, en door de leiding van Zijn Heilige Geest ons leidde (Joh. 14:26; Ef. 3:15; 1Kor. 3:16; Rom. 8:14). Wiens heerschappij vrede en rust in het geweten verleent. Dat is echter de waarachtige sabbat, waarvan de grond en de schaduwbeelden in zekere zin dezelfde zijn als de joodse."

VIJFDE GEBOD

Eert uw vader en uw moeder, opdat uw dagen verlengd worden in het land, dat de HEERE, uw God, u geven wil.

Hierdoor is ons eerbied geboden tegen onze ouders en degenen die op dezelfde wijze boven ons zijn gesteld, zoals vorsten en burgemeesters. Wij moeten hun namelijk eerbied, gehoorzaamheid en dankbaarheid bewijzen en elke dienst verlenen, die wij in staat zijn te verrichten. Het is de wil van de Heere, dat wij dit in het bijzonder zullen bewijzen aan degenen die ons in dit leven hebben gebracht. Daarbij is het van geringe betekenis of zij, die deze eer moet worden bewezen, dit waardig of onwaardig zijn, want wie ze ook mogen zijn, zij zijn ons door de Heere tot vader en moeder gegeven, en Hij wil, dat zij geëerd zullen worden. Hier moet echter ook nog worden opgemerkt, dat ons niet is geboden hun anders dan in God te gehoorzamen. Daarom mogen wij niet, om hun welgevallig te zijn, het gebod van de Heere breken. Want bevelen ze ons het een of ander, dat met God in strijd is, dan moeten wij hen niet als vader en moeder, maar als vreemden aanmerken, die ons willen afbrengen van de gehoorzaamheid van onze ware Vader. Dit is het eerste gebod, dat een belofte inhoudt, zoals Paulus in Efeze 6:2 zegt. Wanneer de Heere de kinderen, die hun ouders op de

verschuldigde wijze dienen en eer bewijzen, de zegen voor het aardse leven belooft, zo kondigt hij evenzo hun die kwaad zijn en ongehoorzaam, de vloek.

ZESDE GEBOD

Gij zult niet doden

Hier is ons elke gewelddaad en beschimping verboden, geheel in het bijzonder, wanneer het lichaam van onze naaste gekwetst wordt. Want wanneer wij ons eraan herinneren, dat de mens werd geschapen naar Gods beeld, dan moeten wij hem voor onschendbaar houden. Hij kan niet worden geschonden, zonder dat het beeld van God ook in hem wordt geschonden.

ZEVENDE GEBOD

Gij zult niet echtbreken

De HEERE verbiedt ons hier iedere wijze van wellust en ontucht, want Hij heeft man en vrouw alleen door de wet van het huwelijk verenigd. En wanneer deze gemeenschap door Zijn autoriteit tezamen gebracht is, dan heiligt Hij deze ook door Zijn zegen. Daardoor is het algemeen bekend, dat iedere andere verbinding buiten het huwelijk door Hem is veroordeeld. Daarom moeten allen, die de gave der onthouding niet bezitten - want zij is een bijzondere gave en ligt niet in de macht van iedereen - de teugelloosheid van het vlees door het eerbare middel van het huwelijk bedwingen, want het huwelijk is in ieder geval eerbaar. God daarentegen verdoemt de losbandigen en echtbrekers (Hebr. 13:4).

ACHTSTE GEBOD

Gij zult niet stelen.

Hier is ons geheel in het algemeen verboden en ontzegd het bezit van een ander onrechtmatig toe te eigenen. Want de Heere wil, dat Zijn volk zich verre houdt van alle roverijen, waardoor de zwakken worden onderdrukt en overweldigt, ook alle wijzen van bedrog, waardoor misbruik wordt gemaakt van de eenvoud der argelozen. Wanneer wij onze handen dan rein en onschuldig willen bewaren

voor diefstal, dan moeten wij ons niet minder wachten voor alle oneerlijke listen en streken, dan voor gewelddadige beroving.

NEGENDE GEBOD

Gij zult geen vals getuigenis spreken tegen uw naaste.

Hier veroordeelt de Heere alle verwensingen en beledigingen, waardoor de goede naam van onze broeders gelasterd wordt; en alle leugen, door welke onze naaste op enige wijze wordt gekrenkt en benadeeld. Want wanneer "een goede naam beter is dan goede olie", dan wordt ons door het verlies van onze goede naam niet minder schade berokkend dan door het verlies van ons bezit. Het gelukt dikwijls veel beter, de broeder zijn have en goed te stelen door vals getuigenis dan door roofgierigheid der handen. Worden door het voorafgaande gebod onze handen bestraft, aldus door dit gebod onze tong.

TIENDE GEBOD

Gij zult niet begeren uws naasten huis; Gij zult niet begeren uw naasten vrouw, noch zijn dienstknecht, noch zijn dienstmaagd, noch zijn os, noch zijn ezel, noch iets dat uws naasten is.

Hiermee houdt de Heere onze begeerlijkheid, die de grenzen der naastenliefde overschrijdt, als 't ware streng in toom. Want al hetgeen dat met de andere geboden als dadelijke overtreding van het gebod der liefde is verboden, verbiedt dit gebod ook in het hart te koesteren. Zo veroordeelt dit gebod haat, nijd en afgunst eveneens als tevoren de moord is veroordeeld. Onzedelijke gedachten en bevlekkingen van het hart zijn evenzeer verboden als de laster zelf. Daar was reeds de hebzucht en de lust verboden, hier de gierigheid; daar was het kwaadspreken verboden, hier de boosheid. Wij zien hoe algemeen de zin en hoeveel omvattend de gelding van dit gebod is. Want de Heere vordert, dat wij onze broeders met wonderbare en innige liefde omringen, en Hij wil dat deze liefde niet door de minste begeerlijkheid, naar have en goed van onze naaste wordt vertroebeld. Het gebod wil in het geheel dus zeggen, dat wij zozeer met liefde vervuld moeten zijn, dat wij niets begeren, dat tegen het gebod der liefde gericht is; dat wij ertoe gedreven en bereid moeten zijn om ieder het zijne gaarne en vrijwillig te laten toekomen. Wij moeten ons tegenover ieder zó gedragen, dat hij verkrijgt hetgeen wij verplicht zijn vanwege onze verhouding tot hem, gehouden zijn te vergelden.

De samenvatting der geboden

Onze Heere Jezus Christus heeft ons de zin en het doel van alle geboden der goddelijke Wet voldoende verklaard, als Hij leerde, dat de gehele Wet in twee eisen ligt opgesloten. De eerste is, dat wij de Heere, onze God, met ons gehele hart, ganse ziel en met al onze krachten zullen liefhebben; de tweede, dat wij onze naaste zullen liefhebben als onszelf. Hij heeft deze verklaring van de Wet Zelf ontleend aan de Schrift, want de eerste eis vinden we in Deuteronomium 6:5 en de tweede in Leviticus 19:18.

Wat de Wet voor ons betekent

In alles is zij het voorbeeld van een heilig en rechtvaardig leven; zodanig dat iemand, die naar Gods Wet leeft, voor de Heere niets ontbreekt wat tot volmaaktheid noodzakelijk is. Om dit te betuigen, belooft God degenen die Zijn Wet volbrengen, niet alleen de zegeningen van het aardse leven, waarvan sprake is in Leviticus 26 en in Deuteronomium 28, maar ook de beloning van het eeuwige leven (Lev. 18:5). Daarentegen hun, die in hun doen haar niet vervullen, wat hun door de Wet wordt geboden, verkondigt God de eeuwige dood (Deut. 28:15-68). Mozes riep, als hij de Wet verkondigde, hemel en aarde tot getuigen, dat hij het volk het goede en kwade, het leven en de dood voorhield (Deut. 30:19,20). Maar hoewel de Wet de weg ten leven aanwijst, moeten wij nochtans zien, hoe zij ons van nut kan zijn. Gewis, wanneer onze wil geheel het daarmee eens was en dáár op uit was om de Goddelijke wil te gehoorzamen, dan zou de blote kennis van de Wet voldoende zijn voor onze zaligheid. Maar omdat onze natuur, die vlees en verderf is, zich steeds en in alles tegen de geestelijke Wet van God vijandig gedraagt en door de leer van de Wet niet wordt gebeterd, blijft het zó, dat de Wet die tot zaligheid is gegeven, wanneer zij goede hoorders vindt, zich met zonde en dood tot ons richt. Want omdat wij allen ervan overtuigd zijn, dat we verbrekers zijn van de Wet, betuigt de Wet ons des te duidelijker de gerechtigheid van God en onthuld daardoor tegelijk onze eigen ongerechtigheid. Bijgevolg wordt het oordeel van God des te harder, hoe meer het ons aantreft bij een overtreding der Wet, die ons schuldig maakt. En wanneer ons de belofte van het eeuwige leven ontnomen is, blijft ons alleen maar de vloek over, die ons ten deel wordt in naam van deze Wet.

De Wet is de eerste trede om tot Christus te komen.

Wanneer nu ongerechtigheid en zondigheid ons allen door het getuigenis van de Wet geopenbaard is, dan is het daarom, opdat wij in wanhoop vallen en moedeloos geworden te gronde gaan. Gewis betuigt de apostel dat wij allen door het oordeel van de Wet verdoemd zijn, en zij doet dit, "opdat alle mond gestopt worde en de gehele wereld voor God verdoemelijk zij" (Rom. 3:19). Nochtans leert hij zelf op een andere plaats, "dat God hen allen onder de ongehoorzaamheid besloten heeft, niet om ze te verderven, maar opdat Hij hun allen zou barmhartig zijn" (Rom. 11:32). Nadat de Heere ons over onze zwakheid en onwaardigheid onderwees, troost Hij ons door het vertrouwen in Zijn kracht en Zijn barmhartigheid. En dit geschiedt in Christus Zijn Zoon, door Wie Hij ons goedheid en genade bewijst. Want als God in Zijn Wet zich alleen openbaart als de Beloner van een volkomen gerechtigheid - die ons ten enenmale ontbreekt - en tegelijk als de onomkoopbare en rechtvaardige Rechter over alle zonden; in Christus blinkt Zijn aangezicht van genade en goedertierenheid voor de ellendige en onwaardige zondaar. Want Hij heeft ons dit wonderbare voorbeeld daardoor gegeven, dat Hij ons Zijn eigen Zoon gaf en ons in Hem alle schatten van Zijn barmhartigheid en goedheid liet zien.

DEEL 3

OVER HET GELOOF

Wij nemen Christus aan door het geloof

De barmhartige Vader biedt ons door het Woord van het Evangelie Zijn Zoon aan. Door het geloof grijpen wij Hem aan en kennen in Hem de tot ons Gezondene. Het staat vast, dat het Woord van het Evangelie alle mensen roept om deel te hebben aan Christus, doch vele versmaden dit door hun ongeloof en zijn blind en verstokt voor deze onvergelykbare genade. Alleen de gelovigen verheugen zich over Hem als de tot hen Gezondene. Daar Hij hun werd geschonken, wijzen zij Hem niet af. Daar zij door Hem worden geroepen, volgen zij Hem.

Over de uitverkiezing en predestinatie (Voorbeschikking).

Bij zulk een verscheidenheid van mensen moet noodzakelijk over het grote geheim van het Goddelijke raadsbesluit worden nagedacht, want het zaad van het Woord schiet alleen wortel en draagt vruchten in degenen, die de Heere door Zijn in de eeuwigheid besloten verkiezing tot Zijn kinderen en tot erfgenamen van Zijn hemels Koninkrijk bestemde. Alle anderen, die reeds vóór de schepping van de wereld door hetzelfde raadsbesluit van God zijn verworpen, kan de zuivere en ware verkondiging van de Goddelijke waarheid slechts "een reuke des doods ten dode zijn" (2 Kor. 2:16). Waarom nu de Heere zich over de ene ontfermt en met de ander handelt naar de gestrengheid van Zijn oordeel, moeten wij aan Zijn wijsheid overlaten, want Hij heeft gewild dat het voor ons allen verborgen zou zijn, en dit niet zonder een goede grond. Enerzijds zou onze onvolmaaktheid van geest een zo grote helderheid niet verdragen en anderzijds zou onze nietigheid zo grote wijsheid niet verstaan. Werkelijk, wie het zou wagen daarin door te dringen, zal niet in staat zijn de vermetelheid van zijn geest in te tomen, die zal de waarheid ondervinden van wat Salomo zegt: "Wie de majesteit van God wil doorgronden, zal door haar glans worden verpletterd."* Het moet ons genoeg zijn vastberaden te belijden, dat de uitdeling der genade heilig en rechtvaardig is, hoewel haar gronden ons verborgen zijn. Want als God het gehele menselijke geslacht wilde verderven, dan had Hij daartoe het recht. Aan allen, die Hij aan de verdoemenis ontrukkt, kan men alleen maar Zijn omvangrijke goedheid afmeten. Wij erkennen aldus in de uitverkoren vaten van Zijn ontferming - wat zij in waarheid zijn - en in de verworpenen de vaten van Zijn toorn, wat alleen maar rechtvaardig is (Rom. 9:22,23).

Het ene zowel als het andere moet ons aanleiding zijn om Zijn roem te prijzen. Laat ons niet pogen - zoals velen doen - tot in de hemel door te dringen, om ons te vergewissen van de zaligheid en om datgene te doorgronden, wat God van eeuwigheid over ons heeft besloten, want dit onderzoeken kan ons slechts met angst en jammerlijke verwarring vervullen. Vergenoegen we ons daarentegen met het getuigenis, waardoor God ons voldoende de zekerheid van deze zaligheid heeft verzekerd. Want omdat al degenen, die reeds vóór de schepping van de wereld tot het

leven waren voorbestemd, in Christus zijn uitverkoren, zo is ons in Christus, - wanneer wij Hem in het geloof aannemen en omhelzen - het Pand van onze uitverkiezing gegeven. Want wat anders zien wij in de uitverkiezing, dan de zekerheid deel te hebben aan het eeuwige leven? En in Christus hebben wij dit eeuwige leven in Hem, Die vanaf het begin het leven is en ons als het Leven werd gegeven, opdat al degenen, die geloven in Hem, niet verloren zijn, maar het eeuwige leven vinden (Joh. 3:16). Wanneer wij Christus aldus bezitten in het geloof, zo bezitten wij in Hem ook het Leven en behoeven nu niet meer naar het eeuwige raadsbesluit van God te vorsen. Want Christus is ons niet alleen de spiegel, waardoor ons de wil van God wordt voorgehouden, maar tegelijk ook een Pand, waardoor dit ons wordt bevestigd en verzegeld.

Wat het ware geloof is.

Men mag nu niet menen, dat het christelijk geloof slechts een eenvoudige en alledaagse kennis van God is, of een bloot verstaan van de Schrift is, dat in de hersenen geschiedt en het hart niet aanraakt. Zodanige is gewoonlijk ons bestaan van de dingen, die door voldoende (historische) gronden zijn bevestigd. Het christelijk geloof is daarentegen een sterk en onwrikbaar vertrouwen van het hart, waardoor wij op de barmhartigheid van God vertrouwen, die ons door het Evangelie is beloofd. Daarom moet de vaststelling ervan wat geloof is, uit het innigste wezen van de belofte worden afgeleid. Het geloof steunt zózeer op deze grondslag, dat deze, wanneer die zou worden weggenomen, terstond zou moeten ineensinken en ophouden te bestaan. Wanneer de Heere ons door de belofte van het Evangelie Zijn barmhartigheid openbaart, en wij ons zonder twijfel of uitstel Hem, die de belofte heeft gegeven, toevertrouwen, dan grijpen wij Zijn Woord aan door het geloof. Deze bepaling verschilt niet van de apostel, wanneer hij leert dat "het geloof is een vast vertrouwen op hetgeen men hoopt, en het openbaar worden van hetgeen men niet ziet" (Hebr. 11:1). De apostel verstaat hierdoor het verzekerde en zekere bezit van al hetgeen God ons zal beloven en het openbaar worden van het onzichtbare, namelijk het eeuwige leven, waarop wij, op grond van ons vertrouwen op de Goddelijke goedheid hopen, die ons met het Evangelie is gegeven. Wanneer het waar is, dat alle beloften van God in Christus vervuld en om zo te zeggen ingelost en vervuld zijn, dan is het openbaar, dat Christus het altijdurende Voorwerp van het geloof is en dat het geloof in Hem alle rijkdommen aanschouwt van de Goddelijke barmhartigheid.

Het geloof is een geschenk van God

Wanneer wij eerlijk overdenken hoezeer ons denken blind is voor de geheimen van God en ons hart in alle dingen veranderlijk, dan zullen we er niet aan twijfelen dat het geloof de bekwaamheid van onze natuur oneindig ver te boven gaat en een zeldzaam en kostbaar geschenk van God is. Zo zegt ook Paulus: "Want wie van de mensen weet, wat in de mens is, als alleen de geest van de mens, die in hem is?" Zo heeft ook "niemand gekend, wat in God is, dan alleen de Geest van God" (1 Kor. 2:11). Wanneer de waarheid van God zelfs bij kleine dingen die ons oog ziet, in ons flikkert,

hoe sterk en bestendig moet zij zijn, wanneer de Heere dingen belooft, die ons oog niet ziet en ons verstand niet begrijpt? Daarom is het openlijk bekend, dat het geloof een verlichting is van de Heilige Geest, Die ons verstand verlicht en onze harten versterkt in de zekerheid, dat de waarheid van God vast is gegrond, zodat Hij al hetgeen zal vervullen wat Zijn heilig Woord heeft beloofd te doen. Op grond hiervan wordt de Heilige Geest het Onderpand genoemd, dat in onze harten de zekerheid van de Goddelijke Waarheid versterkt en onze harten als met een zegel verzekert dat de dag des Heeren zal aanbreken (2 Kor. 1:22 en Ef. 1:13). De Heilige Geest getuigt met onze geest, dat God onze Vader en wij Zijn kinderen zijn (Rom. 8:15,16).

Wij zijn door het geloof in Christus gerechtvaardigd.

Omdat Christus het onveranderlijke Voorwerp van ons geloof is, kunnen wij op geen andere wijze ondervinden, wat wij door het geloof ontvangen, dan doordat wij op Hem zien. Hij is ons door de Vader gezonden, opdat wij in Hem het eeuwige leven zouden ontvangen. Jezus heeft gezegd: "Maar dit is het eeuwige leven, dat zij U, de alleen ware God, en die Gij gezonden hebt, Jezus Christus, kennen" (Joh. 17:3). En: "Die in Mij gelooft, zal leven al ware hij ook gestorven" (Joh. 11:25). Opdat dit vervuld zal worden, moeten wij, die door de zonde bevlekt zijn, door Hem worden gereinigd, want niets dat onrein is, zal in Gods Koninkrijk toegang vinden. Daarom moeten wij deel aan Hem hebben, opdat wij, zondaren, voor de rechterstoel van God rechtvaardig worden bevonden. Hebben wij onze menselijke gerechtigheid afgelegd, dan worden wij bekleed met de gerechtigheid van Christus en door de trouw van Christus gerechtvaardigd, wij die door onze daden onrechtvaardigen zijn. Want het is gezegd, dat wij door het geloof zijn gerechtvaardigd, niet omdat wij in onszelf gerechtigheid vinden, maar omdat de gerechtigheid van Christus ons is gegeven, alsof zij de onze is, terwijl onze eigen ongerechtigheid ons niet wordt toegerekend. Zo kan men in waarheid en in één woord deze gerechtigheid de vergeving der zonden noemen. Dat zegt de apostel Paulus onmiskenbaar zo dikwijls hij de gerechtigheid van de werken vergelijkt met de gerechtigheid van het geloof en leert dat de ene door de andere wordt vernietigd (Rom. 10:3 en Filipp. 3:9). In de geloofsbelijdenis belijden wij op welke wijze Christus ons deze gerechtigheid heeft verworven en waar zij op berust. In deze belijdenis staat alles, waarop ons geloof gegrond en gebouwd is in samenhang aangewezen.

Door het geloof kunnen wij de Wet gehoorzamen

Zoals Christus ons door Zijn gerechtigheid voor de Vader zal bijstaan, daar Hij onze Voorspraak en Pleitbezorger is, opdat wij rechtvaardig worden bevonden, zo heiligt Hij om ons rein en onschuldig te doen zijn, doordat Hij ons Zijn Geest mededeelt. Want de Geest des Heeren rust onbegrensd op Hem, de Geest der wijsheid, verstand, kracht, Godsvrucht en Godskennis, waarmee wij allen uit Zijn volheid putten, genade uit genade verkrijgen, die Hem werd gegeven. Al degenen, die zich beroemen over het christelijke geloof en de heiliging van de Geest niet bezitten, vergissen zichzelf. Want de Schrift leert, dat Christus niet alleen tot gerechtigheid, maar ook tot heiligheid is

gezonden geworden. Zo kunnen wij Zijn gerechtigheid door het geloof niet ontvangen, zonder dat wij Zijn heiliging door het geloof ook tegelijk aangrijpen. Want de Heere belooft door het verbond, dat Hij door Christus met ons heeft gesloten, dat Hij ons onwaardigen genadig wil zijn en tegelijk Zijn Wet in onze harten zal schrijven. De gehoorzaamheid aan de Wet is dus geen werk van onze eigen kracht, maar een werk uit de volmacht van de Geest, Die onze harten van verdorvenheid reinigt en ons toebereidt om de gerechtigheid van God gehoorzaamheid te bewijzen. Het is voor de christen totaal onmogelijk om voortaan buiten het geloof om de geboden te gehoorzamen. Zij konden tot nog toe alleen onze zwakheid en overtreding aanklagen. Sedert de Heere echter de liefde tot gerechtigheid in onze harten heeft geschreven, is de Wet een licht om onze schreden te besturen, opdat wij niet afdwalen van de rechte weg. Het is de wijsheid, die ons verandert, onderwijst en bemoedigt recht te handelen; het is het richtsnoer dat niet duldt door willekeur ontkent te worden.

Over berouw en wedergeboorte

Het is nu gemakkelijk te verstaan waarom berouw en bekering steeds verbonden zijn met het geloof in Christus, en waarom de Heere verzekert, dat niemand in het Koninkrijk der hemelen kan komen, tenzij hij wedergeboren zij (Joh. 3:3). De wedergeboorte betekent de omkering, waardoor wij de verdorvenheid van de wereld vaarwel zeggen en op de weg des Heeren terugkeren. En daar Christus geen dienstknecht der zonde is, geschiedt het, wanneer Hij ons alle bevestiging der zonde reinigt en bekleedt met Zijn gerechtigheid, niet opdat wij zo'n grote genade meteen door nieuwe verkeerdheden ontwijden, maar opdat wij ons volgend leven wijden aan de roem van de Vader, die ons tot Zijn kinderen heeft aangenomen. De werking van het berouw hangt af van onze wedergeboorte, die in twee delen bestaat, de doding van ons vlees, d.w.z. de verdorvenheid die ons is aangeboren, en de geestelijke vernieuwing van het leven, waardoor onze menselijke natuur in haar ongeschondenheid wordt hersteld. Wij moeten dus ons gehele leven door ernaar trachten, dat wij de zonde en onszelf afgestorven, voor Christus en Zijn gerechtigheid leven. En daar deze wedergeboorte nooit, zolang wij gevangenen zijn van dit sterfelijk lichaam volkomen kan gelukken, moet de zorg om ons berouw en onze bekering tot onze dood toe duren.

Hoe de gerechtigheid der werken en de gerechtigheid van het geloof samengaan.

Er is geen twijfel aan of de goede werken die uitgaan van een gelouterd geweten zijn Gode welgevallig, want daar Hij in ons Zijn gerechtigheid weer terugvindt, kan Hij ze alleen maar goedkeuren. Evenwel moet men zich zorgvuldig ervoor wachten dat men door ijdel vertrouwen op de goede werken ertoe komt om de rechtvaardiging, alleen door het geloof in Christus, te vergeten. Want er geldt voor God geen gerechtigheid der werken behalve die met Zijn gerechtigheid overeenkomt. Derhalve is het niet genoeg als iemand, die de rechtvaardigheid door de werken wil verkrijgen, enige goede werken doet, maar hij moet de Wet volkomen en stipt volbrengen. En wanneer de gerechtigheid van God zich zelfs met een enkel werk tevreden zou willen stellen,

zo zou de Heere dit ene goede werk zelfs niet éénmaal zodanig vinden onder Zijn heiligen, dat het verdiende zich erop te beroemen. Want hoe wonderlijk het ook mag schijnen, het is nochtans waar, dat van ons geen werk uitgaat, dat volmaakt en zonder enig gebrek zou zijn. Daarom moeten wij, die allen zondaars zijn en talrijke sporen der zonde dragen, buiten ons rechtvaardiging vinden, d.w.z. wij hebben Christus nodig opdat Zijn volmaaktheid onze onvolmaaktheid bedekke, opdat Zijn reinheid onze bevreemding uitwisse, opdat Zijn gehoorzaamheid onze ongerechtigheid goedmake, opdat ons tenslotte Zijn gerechtigheid onverdiend toegerekend worde, zonder te zien op onze werken, die in het oordeel van God niet kunnen bestaan. Worden nu onze gebreken - die anders onze werken voor God bevleken - op zo'n wijze bedekt, dan ziet de Heere in onze werken slechts een vlekkeloze reinheid en heiligheid. Daarvoor belooft Hij hen met grote namen en lof. Hij noemt ze rechtvaardig, neemt hen als zodanig aan en belooft een onmetelijke beloning. Kortom, wij moeten uit dit alles besluiten, dat de gemeenschap met Christus zo waardevol is, dat wij door haar niet alleen onverdiend gerechtvaardigd zijn, maar dat onze werken ook als rechtvaardig worden aangenomen en met eeuwige beloning worden vergolden.

De geloofsbelijdenis

Wij hebben weergegeven wat wij door het geloof in Christus verkrijgen. Horen we nu wat ons geloof door Christus moet betrachten en bedenken, opdat het standvastig zal zijn. Dit is in de geloofsbelijdenis weergegeven, waarin wij belijden hoe Christus ons door de Vader tot wijsheid, verlossing, leven, gerechtigheid en heiliging is geworden. Wie de auteur van deze geloofsartikel is, dat is van geen belang, daar zij geen menselijke leer bevat, doch afkomstig is uit de zekere getuigenissen van de Schrift. Opdat geen misverstand zal ontstaan over onze belijdenis van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest, moet over deze Drieënheid eerst wat worden gezegd. Wanneer wij over de Vader, de Zoon en de Heilige Geest spreken, dan stellen wij ons niet drie verschillende godheden voor. De Schrift en de ondervinding van het geloof tonen ons in het enige goddelijke Wezen bestaande uit de Vader, de Zoon en de Heilige Geest, dat onze gedachten niet met de Vader bezig kunnen zijn, zonder tegelijk de Zoon te aanschouwen, in Wie Zijn levend evenbeeld gezien wordt, en de Geest in Wie Zijn macht en sterkte geopenbaard wordt. Houden en bewaren we daarom de enige God in de gedachten van ons hart. Beschouwen wij daarom altijd de Vader met de Zoon en Zijn Geest.

IK GELOOF IN GOD, DE ALMACHTIGE VADER, SCHEPPER VAN DE HEMEL EN DE AARDE.

Deze woorden leren ons niet alleen te geloven dat God is, maar veelmeer te belijden dat Hij onze God is en te vertrouwen, dat wij tot degenen behoren aan wie Hij belooft hun God te zijn en die Hij als Zijn volk aanneemt. Alle macht berust bij Hem dat wil zeggen Hij stuurt alle dingen door Zijn voorzienigheid, leidt ze door Zijn wil, voert ze uit door Zijn sterkte en almacht. Wanneer God "Schepper van hemel en aarde" wordt

genoemd, dan is daaronder te verstaan, dat Hij alles, wat Hij eenmaal heeft geschapen, in eeuwigheid onderhoudt, draagt en bezielt.

EN IN JEZUS CHRISTUS, ZIJN ENIGGEBOREN ZOON, ONZE HEERE

Wat wij vroeger betoogd hebben, n.l. dat Christus Zelf het voorwerp van ons geloof is, verschijnt in deze woorden op eenvoudige wijze, die aantonen dat in Hem al ons heil is. Wij noemen Hem "Jezus", een naam waardoor de hemelse openbaring wordt geëerd, want Hij werd gezonden om de Zijnen van hun zonden te redden. Uit deze grond zegt de Schrift in Handelingen 4:12: "Er is ook onder de hemel geen andere Naam voor de mensen gegeven, waardoor wij gered zullen worden." De naam "Christus" betekent, de met de volheid en volmacht der genade door de Heilige Geest Gezalfde (in de Schrift afgebeeld door de olie), met die genade, zonder welke wij als uitgedroogde en onvruchtbare takken zouden moeten afsterven. Door deze zalving is Hij Koning geworden, opdat Hij, in Wezen gelijk met de Vader, Zich alle macht in de hemel en op de aarde, Hem onderdanig zou maken, opdat wij in Hem koningen zouden zijn, opdat wij de heerschappij over de duivel, de zonde, de dood en de hel bezitten. Ten tweede is Hij ons tot Hogepriester geworden, opdat Hij ons vrede zou geven en door Zijn offer met de Vader verzoenen en om in Hem priester te zijn, doordat wij de Vader onze gebeden, onze werken van ontferming, onszelf en alles wat het onze is daar brengen, waar Christus onze Voorspraak en Middelaar is. Boven dit alles is Hij "Gods Zoon" genaamd, doch niet zoals de gelovigen namelijk door aanneming tot zonen en genade, maar als werkelijke en wettige Zoon en daardoor als enige tot onderscheid van ons allen. Hij is onze Heere, niet alleen overeenkomstig Zijn Godheid daar Hij van eeuwigheid van hetzelfde Wezen is als de Vader, maar ook in Zijn aardse werkelijkheid, waarin Hij ons geopenbaard is. Zo zegt de heilige Paulus: "Nochtans hebben wij maar één God, de Vader, uit welke alle dingen zijn en wij tot Hem; en maar één Heere Jezus Christus, door Welke alle dingen zijn, en wij door Hem" (1 Kor.8:6).

DIE ONTVANGEN IS VAN DE HEILIGE GEEST, GEBOREN UIT DE MAAGD MARIA

Hier worden wij eraan herinnerd, dat de Zoon van God voor ons "Jezus", d.i. Redder en "Christus", d.i. Gezalfde, is geworden, om als Koning ons te beschermen en als Hogepriester met de Vader te verzoenen. Hij heeft ons vlees aangenomen, waarmee Hij als Zoon des mensen ons met Zich tot Gods kinderen zou maken. Hij heeft onze armoede op Zich genomen, om ons Zijn rijkdom te geven. Hij heeft onze zwakheid gedragen om ons door Zijn kracht te sterken. Hij is sterfelijk geworden en is gestorven om ons Zijn onsterfelijkheid te geven. Hij is tot de aarde afgedaald om ons naar de hemel te voeren. Hij werd uit de maagd Maria geboren, opdat Hij als de ware Zoon van Abraham en David zou erkend worden, die door de Wet en de profeten was beloofd, en als waar Mens, die ons in alles gelijkt, uitgenomen alleen de zonde. Hij

werd met alles verzocht waarmee de menselijke zwakheid in verzoeking wordt gebracht, en leerde daardoor medelijden met ons te hebben.

Hij werd in de schoot van de maagd door de wonderbare en onuitsprekelijke macht van de Heilige Geest ontvangen, opdat Hij zonder enige smet van vleselijke verdorvenheid en door stralende reinheid geheiligd, zou worden geboren.

GELEDEN ONDER PONTIUS, GEKRUISIGD, GESTORVEN EN BEGRAVEN, NEDERGEDAALD TER HELLE.

Deze woorden geven ons daarover onderwijs, hoe Christus onze verlossing voleindigde; derhalve dat Hij als sterfelijk mens geboren was. Hij bluste de toorn van God, die door de ongehoorzaamheid van de mens was opgewekt, door Zijn gehoorzaamheid, doordat Hij de Vader tot in de dood gehoorzaamde. En door Zijn dood bood Hij Zichzelf ten Offer aan, opdat de gerechtigheid van God nu éénmaal, in plaats van alle offers, genoegdoening zou vinden, opdat allen, die geloven in eeuwigheid geheiligd zouden zijn, opdat de eeuwige genoegdoening in vervulling zou gaan. Hij heeft Zijn heilig bloed als prijs voor onze verlossing vergoten, opdat de toorn van God, die anders over ons zou zijn gekomen, zou worden gestild en wij van al onze ongerechtigheden zouden worden gereinigd. Toch is in deze verlossing niets, wat geen wonder en geheim zou zijn. Hij heeft geleden onder Pontius Pilatus, die toen rechter was in het land van Judea en wiens rechtspraak Hem veroordeelde als een misdadiger en booswicht, opdat wij door deze veroordeling bevrijd zouden worden en voor de rechterstoel van de grote Rechter straffeloos zouden uitgaan. Hij werd gekruisigd, om aan het kruis, dat naar de wet was vervloekt, de vloek te verdragen, die onze zonden verdienen. Hij is gestorven om door Zijn dood te overwinnen en te verslinden degenen, die ons anders zou hebben verslonden. Hij werd begraven, opdat wij, die door de werkzaamheid van Zijn dood met Hem zijn verenigd, met onze zonden begraven en uit de macht van de duivel en de dood werden verlost. "Nedergedaald ter helle" betekent, dat Hij door God werd geslagen en de vreselijke gestrengheid van het Goddelijke gerecht ondervinden en verdragen moest, terwijl Hij Zichzelf tussen de toorn van God en ons stelde en aan de gerechtigheid voor ons allen heeft voldaan. Zo heeft Hij de straf, die onze ongerechtigheid verdiende, verdragen en gedragen, hoewel Hij evenmin zonde als smet droeg. Niet dat de Vader ooit vertoornd op Hem zou zijn geweest, want hoe zou Zijn innig geliefde Zoon in Wie Hij Zijn welbehagen heeft, Hem ooit kunnen mishagen? Hoe zou anders de Zoon door Zijn voorspraak de Vader hebben kunnen verzoenen, wanneer Deze Hem had vertoornd? Doch Hij heeft het gehele gewicht van de toorn van God zó verdragen, dat Hij, toen Hij door de hand van God was getroffen en geslagen, alle tekenen van de toorn en wraak van God aan zichzelf gewaar werd, totdat Hij in Zijn doodsangst uitriep: "Mijn God! Mijn God! Waarom hebt Gij Mij verlaten?" (Matth. 27:46).

TEN DERDE DAGE WEDEROM OPGESTAAN VAN DE DODEN, OPGEVAREN TEN HEMEL, ZITTENDE TER RECHTERHAND GODS, DES ALMAGHTIGEN

VADERS, VANWAAR HIJ KOMEN ZAL OM TE OORDELEN DE LEVENDEN EN DE DODEN.

Door de opstanding van de Heere, hebben wij de vaste zekerheid, dat wij de overwinning zullen behalen over de heerschappij van de dood. Want Hij bleef niet in de ketenen van de dood. Almachtig voer Hij op ten hemel en verbrak daarbij de wapens van de dood, opdat zij ons niet meer zullen kunnen schaden. De opstanding van de Heere is dus een onomstotelijke waarheid; niet alleen het ware wezen en fundament van onze toekomstige opstanding, maar ook van onze tijdelijke, die het ons mogelijk maakt om in een nieuw leven te leven. Door Zijn opstanding heeft Hij ons de poort van het hemelse Rijk geopend, die voor ons allen in Adam was gesloten geworden. Want Hij is in onze menselijke natuur en in onze naam ingegaan, zodat wij in Hem het Hemelrijk reeds in hoop bezitten en met Hem reeds vertoeven in het hemelse Rijk. Hij is tot heil van ons allen in de Tempel van God binnengetreden, welke niet door mensenhanden gemaakt werd, om daar overeenkomstig Zijn ambt als eeuwige Hogepriester in eeuwigheid onze Voorspraak en Middelaar te zijn. "Zittende ter rechterhand van God de Vader", wil in de eerste plaats zeggen, dat Hij als Koning, Rechter en Heere is gezet over alle dingen, om ons door Zijn macht te beschermen, zodat Zijn heerschappij en Zijn roem onze sterkte, onze macht en roem zijn tegen de heerschappij van de hel. En verder betekent het, dat Hij alle genaden van de Heilige Geest heeft ontvangen om ze degenen, die in Hem geloven, als rijkdom uit te delen. Hoewel Zijn ten hemel opgevaren lichaam voor onze ogen onzichtbaar is, houdt Hij evenwel niet op, de gelovigen door Zijn hulp en kracht bij te staan en, overeenkomstig de belofte: "Ziet, Ik ben met ulieden, al de dagen tot aan het einde der wereld" (Matth. 28:20), de merkbare kracht van Zijn tegenwoordigheid te betuigen. Daar vloeit uit voort, dat Hij op de jongste dag vandaar zal komen, zichtbaar, zoals men Hem zag opvaren. Hij zal in Zijn geheel onvoorstelbare heerlijkheid van Zijn onbepaalde macht verschijnen om te oordelen de levenden en de doden (d.w.z. al degenen, die levende deze dag zal verrassen en de reeds gestorven). Allen zal Hij naar hun werken gerechtigheid doen wedervaren, zoals een ieder door zijn werken als gelovig of ongelovig gekend zal worden. Het is voor ons een onvergelykbare troost, te weten, dat Hij dan het oordeel velt, Die alleen tot ons heil weer zal verschijnen.

IK GELOOF IN DE HEILIGE GEEST

Wanneer men ons leert in de Heilige Geest te geloven, dan wordt ons daardoor tegelijk opgedragen, van Hem alles te verwachten, wat van Hem in de Schrift wordt gezegd. Door de macht van de Heilige Geest werkt Christus alles, wat goed is, waar het ook zij. Daardoor schept, onderhoudt en bezielt Hij alle dingen. Daardoor alleen rechtvaardigt, heiligt en reinigt Hij ons, roept ons en trekt ons tot Zich, opdat wij het heil verkrijgen. Daarom is het de Heilige Geest, Die, wanneer Hij in ons woont, ons met Zijn licht bestraalt, opdat wij de gehele en oneindige rijkdom, die wij door de Goddelijke goedheid in Christus bezitten, ervaren. Hij is het, Die onze harten in liefde tot God en de naaste ontsteekt. Hij is het, Die dagelijks meer en meer de zonden van onze begeerlijkheid doodt en vernietigt, zodat de goede werken, die in ons zijn,

vruchten zijn van Zijn genade. Zonder Hem is er niets in ons dan duisternis, zowel in onze belijdenis, alsook verdorvenheid in onze harten.

IK GELOOF EEN HEILIGE ALGEMENE CHRISTELIJKE KERK, GEMEENSCHAP DER HEILIGEN.

Wij hebben al de bron gezien waaruit de Kerk ontstaat. Haar te geloven is ons hier opgedragen, opdat wij verzekerd worden, dat alle uitverkoren door de band van het geloof tot één Kerk, één gemeenschap en één volk van God verbonden zijn in Jezus onze Heere, de Leidsman, de Vorst en het Hoofd als één lichaam is. Want in Hem werden wij vóór de schepping der wereld uitverkoren, om later in het rijk van God verzameld te zijn. Deze gemeenschap is katholiek, d.i. algemeen, want er zijn er geen twee of drie. Alle door God verkorenen zijn zodanig met Christus verbonden dat ze allen van één enig Hoofd afhankelijk zijn, zoals zij uit één lichaam opwassen, op dezelfde wijze, als de leden van een lichaam met elkaar verbonden zijn. Zij zijn waarlijk één, aangezien zij, in hetzelfde geloof, in dezelfde hoop, en in dezelfde liefde door dezelfde Geest Gods leven en tot dezelfde erfenis geroepen zijn, namelijk, tot het eeuwige leven. Deze gemeenschap is dan ook "heilig", daar allen die door de eeuwige voorzienigheid Gods uitverkoren zijn, om als leden van de Kerk aangenomen te worden, door de Heere geheiligd en geestelijk wedergeboren worden. De woorden "Gemeenschap der heiligen", verduidelijken nog meer wat de Kerk is. De gemeenschap der gelovigen is namelijk zodanig, dat, als één deel ervan een gave uit de hand Gods ontvangt, alle anderen daaraan ook deel hebben, hoewel deze gave aan de één en niet aan de andere wordt gegeven. Evenals de leden van één lichaam aan alles net elkaar deel hebben, doch elk lid bijzondere gaven en onderscheidene taken heeft. Want, zoals reeds is gezegd : alle uitverkorenen zijn in één lichaam verzameld en verenigd. Wij geloven dat de Kerk een heilige gemeenschap is, zodanig, dat wij door een vast geloof in Christus zekerheid hebben leden van deze Kerk te zijn.

IK GELOOF DE VERGEVING DER ZONDEN.

Op dit fundament is ons heil gegrond. De vergeving der zonden is de weg, die ons nader tot (nabij) God brengt, en het middel, dat ons in Zijn Koninkrijk houdt en bewaart. In de vergeving der zonden ligt alle gerechtigheid der gelovigen besloten. Deze gerechtigheid verkrijgen zij niet door de werken, maar alleen door de barmhartigheid Gods. Door het bewustzijn van hun zondigheid verbroken en zonder hoop, voorts verootmoedigd door de verwachting van het Goddelijk gericht, haten de gelovigen zichzelf en sidderen en kermen zij als onder een zware last. Haar tegen de zonde en machteloosheid bewerken dat zij het vlees en alles wat uit henzelf voortkomt, doden. Opdat wij echter de vergeving van onze zonden om niet, verkrijgen zouden, was het nodig, dat Christus ons met Zijn eigen bloed kocht en betaalde. In dit bloed alleen moeten wij de reiniging van onze zonden en onze rechtvaardigmaking zoeken. Er is ons dan ook geleerd te geloven, dat wij, die tot het lichaam van de Kerk geroepen en als een deel daarvan ingelijfd zijn, door de goedheid Gods en door de verdienste van het midelaarschap van Jezus Christus vergeving van zonden en genade

ontvangen. Nergens anders vandaar en door geen ander middel is ons vergeving van zonden geschonken. Want buiten deze Kerk en haar gemeenschap der heiligen is geen heil.

IK GELOOF DE WEDEROPSTANDING DES VLESES EN EEN EEUWIG LEVEN. AMEN.

Allereerst wordt ons hier geleerd, de komende opstanding te verwachten. Door dezelfde Almacht, waarmee Hij zijn Zoon van de doden opwekte, zal de Heere al degenen, die vóór de dag van het grote gericht door de dood zijn weggeraapt (weggenomen), uit het stof en de vergankelijkheid tot een nieuw leven roepen. Wie dan nog levend wordt aangetroffen, komt dan niet in het nieuwe leven door de dood, maar door een plotselinge verandering. Daar de wederopstanding allen, zowel de goeden als de bozen, op gelijke wijze doch met verschillende uitkomst, ten deel valt, zijn de laatste woorden "een eeuwig leven" eraan toegevoegd, die tussen beiden n.l. ons en de anderen onderscheiden. Onze wederopstanding zal zó zijn, dat de Heere óns, die dan van de verderfelijkheid tot de reinheid, van de sterfelijkheid tot de onsterfelijkheid gebracht en naar lichaam en ziel verheerlijkt zijn, in de hemelse zaligheid, die zonder einde is, opnemen zal; daarheen, waar geen verandering en geen verderfenis is. Als wij met de Heere onafscheidelijke verenigd zullen zijn, met Hem, Die een onuitputtelijke bron van alle overvloed in zich bevat, dan zal dat het ware en geheel volmaakte leven, licht en gerechtigheid zijn. Deze zaligheid zal het Koninkrijk Gods zijn, Zijn Koninkrijk, dat vervuld is met de grootste helderheid, vreugde, kracht en gelukzaligheid. Al deze dingen zijn thans nog buiten het bereik van de menselijke kennis. Wij zien ze nu nog slechts als in een spiegel en onduidelijk.

Doch als de dag des Heeren gekomen zal zijn, zal het ons deel zijn Hem in de glans van Zijn aangezicht te aanschouwen. De verdoemden en de bozen, die God niet gezocht en door een levend en waar geloof niet geëerd hebben, zullen daarentegen aan God en aan Zijn Koninkrijk geen deel hebben. Tezamen met alle duivelen zullen zij in een onsterfelijke dood en onveranderlijke verderfenis worden gestoten. Daar zullen zij verre zijn van alle gelukzaligheid en van alle gaven van het hemelse Koninkrijk. Zij zullen verdoemd zijn tot eeuwige duisternis en onophoudelijke kwellingen, doorknaagt van wormen, die nooit sterven en verbrand door vuur, dat nooit uitgeblust zal worden.

Van de hoop

Zoals wij reeds vernomen hebben, is het geloof een onwankelbare overtuiging van de waarheid van God, die ons niet kan bedriegen, noch misleiden en die niet ijdel noch vals is. Daarom zullen al degenen die deze zekerheid verkregen hebben, met een vast vertrouwen verwachten, dat de Goddelijke belofte door God Zelf wordt vervuld. Voor dezulken kunnen deze beloften niets anders dan waarheden zijn. Evenzo is de hoop niets anders dan de onwankelbare verwachting van wat het geloof gelooft van hetgeen door God in waarheid is beloofd. Het geloof gelooft, dat God waarachtig is: de hoop verwacht, dat Hij, wanneer de tijd gekomen is, Zijn waarachtigheid zal openbaren. Het

geloof gelooft, dat God onze Vader is: de hoop rekt erop, dat Hij Zich altijd als zodanig zal betonen. Het geloof is het fundament, waarop de hoop rust: de hoop voedt en ondersteunt het geloof. En daar niemand ergens iets van verwachten of op hopen kan, zonder eerst Zijn belofte te geloven. Daarom mag het geloof, al is het nog zo zwak (als 't ware verlamd), niet nalaten door hoop en voortdurende verwachting gesterkt en bewaard te worden.

DEEL 4

VAN HET GEBED

Van de noodzakelijkheid van het gebed

Enerzijds erkent de mens die op de rechte wijze in het ware geloof onderwezen is, onomwonden, hoe arm hij is en hoe zeer hem iedere mogelijkheid om zelf het heil te verwerven, ontbreekt. Wil hij in zijn ellende hulp vinden, dan moet hij derhalve uit zichzelf treden om ze ergens anders te zoeken. Denkt hij anderzijds aan de Heere, Die hem Zijn grote goedheid en in Zijn goedgunstigheid Jezus Christus aanbiedt en in Hem alle hemelse schatten ontsluit, opdat de gehele geloofskracht van de mens zich op deze zeer geliefde Zoon bevestige, zodat alle verwachting (hoop) op deze Zoon gesteld worde en opdat alle hoop der mensen op déze Zoon ruste en gegrond zij. Daarom moet de mens zich tot God wenden om door het gebed datgene, wat hij hoorde dat in Hem is, af te smeken. Als wij God niet aanroepen en niet bidden, niettegenstaande wij weten, dat Hij de Heere is en dat al het goede van Hem af komt, en dat Hij ons nodigt alles wat ons ontbreekt, van Hem af te bidden, dan doen wij hetzelfde, als iemand, die weet, dat er ergens een schat in de aarde begraven ligt, maar die schat uit onverschilligheid laat liggen en niet de moeite neemt deze op te graven.

Waarop men bij het bidden acht moet geven.

Daar het gebed een manier van samenspraak is tussen God en de mens, waardoor wij aan Hem onze begeerten, onze vreugden en onze jammerklachten, ja alles wat ons hart ontroerd, bekend kunnen maken, moeten wij telkens, als wij de Heere aanroepen, er zorgvuldig voor waken, dat wij ons alleen uit de diepste grond van onze harten tot Hem wenden en niet alleen maar met onze mond en tong spreken. Het is zeker waar, dat de tong het gebed dient, daar zij bewerkt, dat onze geest de gedachten over God opmerkzamer overdenkt. Daar bovendien dit deel van ons lichaam in het bijzonder er toe bestemd is om Gods roem te prijzen, moet de tong, in overeenstemming met het hart, er toe dienen om Zijn goedertierenheid te aanbidden. Daarom kondigt de Heere door Zijn profeten zware straffen aan over allen, die Hem zonder belangstelling alleen met de lippen prijzen, terwijl "hun harten ver van God zijn" (Jes. 29:13 en Matth. 15:8). Als het ware gebed een zuiver heenwenden van ons hart tot God is, dan moeten wij daarbij elke gedachte aan eigen eer, elke voorstelling van eigen waarde en elk vertrouwen op onszelf afleggen. De profeet vermaant ons om niet op grond van ónze gerechtigheid te bidden, maar op grond van de oneindige barmhartigheden van God, opdat Hij terwille van Zijn liefde, ons verhoore, omdat Zijn Naam aangeropen wordt (Dan. 9:18). Het bewustzijn van onze erbarmelijkheid moet ons evenwel niet afschrikken om de toegang tot God te zoeken. Het gebed is niet daartoe gegeven, dat wij ons met aanmatiging voor God stellen, noch daartoe om onze eigen gewichtigheid naar voren te brengen, maar opdat wij onze nood erkennen, zoals kinderen die vol vertrouwen hun verdriet aan hun vader klagen. Zulk een gevoel moet voor ons een aansporing zijn, die ons aandrijft om voortaan méér te bidden.

Twee dingen moeten ons zonder ophouden tot het bidden aansporen: ten eerste, het gebod van God, dat ons gebiedt te bidden en ten tweede, de belofte waarin Hij ons toezegt, dat wij alles zullen verkrijgen waar wij om bidden. Wie God aanroept en tot Hem bidt, ontvangt een bijzondere vertroosting, want terwijl hij dit doet, weet hij dat hij iets doet wat God welgevallig is Tegelijkertijd heeft hij in het vertrouwen op de belofte, de zekerheid verhoord te worden. "Bidt en u zal gegeven worden; zoekt en gij zult vinden; klopt en u zal opengedaan worden!" (Matth. 7:7) zegt de Heere, en "Roep Mij aan in de dag der benauwdheid, Ik zal er u uithelpen, en gij zult Mij eren" (Ps. 50:15). Deze laatste zaak noemt de beide manieren van bidden, namelijk de aanroeping (of bede) en het danken. Door het aanroepen maken wij de begeerten van ons hart aan God bekend. Door het danken betonen wij erkentelijkheid voor de weldaden die Hij ons schenkt. Van deze twee wijzen van bidden moeten wij een vlijtig gebruik maken, aangezien wij met zulk een armoede en gebrek worden gekweld, dat zelfs de besten onder ons onophoudelijk moeten zuchten en klagen en in alle ootmoed de Heere moeten aanroepen. Anderzijds zijn de weldaden die de Heere in Zijn goedheid over ons uitstort, zo talrijk; en de wonderen van Zijn werken die wij overal zien, zo groot, dat wij altijd reden tot lof en dank hebben.

Het gebed des Heeren.

Onze barmhartige Vader heeft ons niet slechts geboden tot Hem te bidden en aangespoord om Hem in iedere nood aan te roepen. Maar, daar Hij zag, hoe groot onze onwetendheid is aangaande hetgeen wij moeten vragen en wat wij nodig hebben, heeft Hij ons in deze onwetendheid bijgestaan en heeft ons gebrek vervuld. Door deze goedertierenheid van Hem ontvangen wij bovendien nog de bijzondere troost, dat Hij ons als door Zijn mond laat bidden. Het is zonder meer duidelijk, dat wij dan ook niet moeten bidden om iets wat onverstandig, dwaas of onbetamelijk is. Dit gebed, dat ons gegeven is, omvat zes beden. De eerste drie richten zich in het bijzonder op de lof van God, waaraan wij alleen maar moeten denken, als wij ze uitspreken, zonder ons eigen voordeel op het oog te hebben. De drie volgende beden zijn voor onszelf bestemd en smeken om wat wij nodig hebben. Dit geschiedt echter zó, dat wij bij het loven van God, dat wij in de drie eerste beden doen, daarbij niet aan onszelf en onze begeerten denken, onze welvaart op het oog hebben. Anderzijds vragen wij in de drie volgende beden alleen om datgene, dat wij tot het loven van God nodig hebben.

ONZE VADER DIE IN DE HEMELEN ZIJT.

Voor ieder gebed geldt in de eerste plaats, dat het in de naam van Christus tot God wordt gericht, daar het Hem in geen andere naam welgevallig is. Doordat wij God "onze Vader" noemen, is het zeker, dat wij de naam van Christus daarbij uitspreken. Er is op de aarde geen mens waardig om tot God te naderen en voor Zijn aangezicht te verschijnen. De goede hemelse Vader heeft ons Zijn Zoon Jezus Christus als Middelaar en Voorspraak gegeven om ons van onze hulpeloosheid, die rechtvaardig over ons is gekomen, te bevrijde. Aan Zijn hand mogen wij vrijmoedig tot Hem treden en erop vertrouwen, dat ons niets van hetgeen wij in de naam van deze Middelaar

bidden, ontzegd wordt, daar de Vader Hem niets kan weigeren. De troon van God is niet alleen een troon van majesteit, maar ook een troon van genade, voor welke wij het in de naam Jezus mogen wagen, vrij toe te treden, om wanneer wij het nodig hebben, barmhartigheid te ontvangen en genade te verkrijgen. Zoals wij het gebod hebben God aan te roepen en de belofte, dat allen die Hem aanroepen, verhoord worden, zo hebben wij ook het gebod Hem in de naam van Christus aan te roepen en de belofte gekregen, dat wij zullen ontvangen, waar wij in Zijn naam om bidden (Joh. 14:13 en 16:23). Als er aan toegevoegd is, dat God onze Vader "in de hemelen" is, dan wordt daarmee Zijn onuitsprekelijke heerlijkheid geopenbaard, die onze geest door zijn beperktheid anders niet kan begrijpen. Want voor onze ogen is er geen schoner en grootser werkelijkheid dan de onbegrensdsheid van het uitspansel van de hemel. "In de hemelen" betekent, dat God verheven, almachtig en onbegrijpelijk is. Als wij dit verstaan, dan moeten wij telkens als de naam van God wordt genoemd, onze gedachten boven de aarde verheffen, zodat in onze voorstelling niets aards of vergankelijks zij, om God niet naar ónze begrippen af te meten en Zijn wil te schikken naar onze wensen.

UW NAAM WORDE GEHEILIGD.

De naam van God noemen betekent God op menselijke wijze voor Zijn eigenschappen prijzen. Deze eigenschappen zijn: wijsheid, goedheid, almacht, gerechtigheid, waarheid, barmhartigheid. Wij bidden er dan om, dat de heerlijkheid van God vanwege deze volmaaktheden geheiligd worde, niet omdat zij zich kunnen vermeerderen of verminderen, maar opdat zij door allen als heilig en in waarheid erkend en geprezen zouden worden en alle werken die God doet, zó bevonden worden als zij waarlijk zijn, namelijk bovenmate prijzenswaardig. Het is dus zo, dat wanneer God straft, Hij voor rechtvaardig, als Hij vergeeft, voor barmhartig, als Hij Zijn beloften vervult, voor waarachtig erkend worde. En omdat er niets is, waaruit Zijn roem niet onvernietigbaar schittere, moet Zijn lof uit alle mensenharten en in alle talen weerklinken.

UW KONINKRIJK KOME

Het koninkrijk van God bestaat daarin, dat Hij de Zijnen door de Heilige Geest leidt en regeert, opdat de rijkdom van Zijn goedertierenheid en barmhartigheid in al hun werken openbaar worde. Evenwel bestaat het ook daarin, dat Hij de verstokten die zich aan Zijn heerschappij niet willen onderwerpen, in de afgrond van het verderf stoot en hun verwerpelijke hoogmoed vernedert, opdat openbaar worde, dat geen macht Zijn macht kan weerstaan. Wanneer wij dus bidden, dat het Koninkrijk van God kome, dat bidden wij daarom, dat de Heere van dag tot dag het aantal der gelovigen, die Zijn naam door hun werken verheerlijken, vermeerdere en dat Hij Zijn genade in rijke mate over hen uitstortte, opdat Hij hoe langer hoe meer in hen heerse en leve, totdat Hij hen, die één met Hem zijn geworden, geheel vervulle. Wij bidden er ook om dat God door de opwekkingen van het geloof van dag tot dag Zijn licht en waarheid helder doet schijnen, om de satan met zijn leugens en duisternis terug te dringen en machteloos te maken. Ten slotte als wij bidden: "Uw Koninkrijk kome",

bidden wij dáárom, dat het Koninkrijk van God eindelijk geheel vervuld worde. Wij bidden, dat de oordeelsdag aanbreke, de dag waarop aan Hem alleen de lof toegebracht wordt en Hij alles in allen zal zijn, nadat Hij de Zijnen in de heerlijkheid ontvangen en tot Zich zal nemen en de heerschappij van de satan vernield en te niet gedaan heeft.

UW WIL GESCHIEDDE, GELIJK IN DE HEMEL, ALZO OOK OP DE AARDE.

Hier bidden wij, dáárom dat God op de aarde over alles naar Zijn wil heerse, zoals Hij dat doet in de hemel. Wij bidden, dat Hij alle dingen tot het doelwit dat Hem goeddunkt leidde, waarbij Hij Zich van alle schepselen naar Zijn wil bedient en de wil van een ieder aan Zich onderdanig maakt. Indien wij aldus bidden, dan verloochenen wij onze begeerten, onderwerpen ons en keuren alles goed wat de Heere met ons voor heeft. Wij bidden erom, dat Hij onze wegen niet naar onze wensen richtte, maar, zoals Hij het bestuurt en wil. Wij bidden hierdoor niet alleen, dat Hij onze begeerten onvervuld late, als zij tegen Zijn wil zijn, maar ook, dat Hij onze geest en ons hart vernieuwe, terwijl Hij de oude geest zó, in ons doodt, dat niets anders dan onvoorwaardelijke toestemming met Zijn wil ons bewege. Alles bij elkaar genomen bidden wij daarom, dat wij niets uit onszelf willen, maar dat Zijn Geest in ons wil en wij door deze verlichting leren liefhebben alles wat Hem welbehagelijk is, en te haten alles wat Hem mishaaft.

GEEF ONS HEDEN ONS DAGELIJKS BROOD

In het algemeen genomen bidden wij hierdoor om alles wat in deze wereld tot onderhoud van ons lichaam noodzakelijk is. Dus niet alleen om voedsel en kleding, maar ook om alles, waarvan God weet dat wij zulks nodig hebben om ons brood in vrede te eten. Om het kort te zeggen: door deze bede vertrouwen wij ons toe aan de Goddelijke Voorzienigheid en onderwerpen ons aan de voorzorg van de Heere, opdat Hij ons voedde, onderhoude en beware. Want de goede Vader acht het niet te gering, om Zelf ons lichaam onder Zijn hoede en voorzorg te nemen. Op deze manier oefent Hij ons op Hem te vertrouwen, opdat wij alles wat wij nodig hebben, tot de kleinste dingen toe, van Hem verwachten: een bete brood en een dronk water. Als wij zeggen: "Geef ons heden ons dagelijks brood" dan geven wij te kennen dat wij slechts datgene zullen begeren, dat wij voor deze dag behoeven en vertrouwen er daarbij op, dat zoals de Heere ons heden gevoed heeft, Hij het ons ook morgen aan niets zal laten ontbreken. Zelfs ook als wij in overvloed leven, moeten wij toch altijd om ons "dagelijks" brood bidden en daarbij erkennen, dat ieder middel om te leven slechts in zoverre zin heeft, als de Heere het door Zijn zegen doet gedijen. Want wat wij bezitten is slechts in zoverre het onze als God het gebruik ervan ons van uur tot uur toestaat en toebedeelt. Als wij zeggen: "Ons brood", wordt de goedheid van God nog meer kenbaar: Hij doet datgene het onze worden, waarop wij geen recht hebben. Ten slotte, als wij bidden dat het brood ons "gegeven" worde, dan betekent dit, dat alles wat ons toevloeit - zelfs wanneer wij het schijnbaar door onze arbeid verworven hebben - een onverdiend geschenk van God is.

EN VERGEEF ONS ONZE SCHULDEN, GELIJK OOK WIJ VERGEVEN ONZE SCHULDENAREN.

Wij bidden nu om genade en vergeving van zonden, omdat alle mensen dit, zonder uitzondering, nodig hebben. Wij noemen onze zonden "schuld", want voor de zonden zijn wij God straf schuldig. Wij zouden Hem in geen enkel opzicht genoegdoening kunnen geven, indien Hij ons niet door de vergeving van onze zonden had vrijgesproken, wat een zuiver geschenk is van Zijn barmhartigheid. Wij bidden erom, dat wij "vergeving" deelachtig mogen worden, zoals wij onze schuldenaren dat schenken, dat wil zeggen, zoals wij allen vergeven, die ons - hoe dan ook - door handelingen of woorden beledigden en kwetsten. Het gaat hier evenwel niet om een toegevoegde voorwaarde, die zo zou zijn te verstaan, alsof wij door de vergeving, die wij aan anderen schonken, voor onszelf de vergeving van God verdienden. Het gaat hier veel meer om een aanwijzing van God, om ons zekerheid te geven, dat de Heere ons even zeker in Zijn barmhartigheid zal aannemen, als wij in ons geweten zeker zijn aan anderen barmhartigheid bewezen te hebben; wanneer dus ons hart van alle haat, afgunst en wraak is gereinigd. Integendeel delgt God volgens deze aanwijzing allen uit het getal van Zijn kinderen, die in wraakzucht en zonder erbarming alleen maar vijandschap in hun harten voeden. Laten ze het niet wagen God als de Vader aan te roepen, anders zal de boosheid die zij jegens de mensen koesteren, juist op hen vallen.

EN LEIDT ONS NIET IN VERZOEKING, MAAR VERLOS ONS VAN DE BOZE. AMEN.

Wij bidden er hier niet om, dat wij aan geen verzoeking zouden worden blootgesteld. Wij hebben het hard nodig door verzoeken wakker geschud, verontrust en geschokt te worden, aangezien wij gevaar lopen door te grote rust lui en traag te worden. De Heere beproefd dagelijks de uitverkorenen, terwijl Hij ze door schande, armoede, tegenspoed en andere beschikkingen onderricht. Onze bede is, dat de Heere ons met de verzoeken tegelijk ook het middel geve om er uit te komen, opdat wij er niet door overwonnen en terneer geworpen worden, maar gesterkt door de kracht van God standhouden tegen alle machten die op ons aanvallen. Er is nog meer: zijn wij onder Zijn hoede en in Zijn bescherming genomen, zijn wij door de genade van Zijn Geest geheiligd, worden wij door Hem geleid, dan blijven wij onoverwinnelijk gesteld tegen de duivel, de dood en alle kunsten van de hel; en dat betekent: verlost van de boze. Er moet nog worden gezegd, hoe zeer de Heere wil, dat onze gebeden aan het gebod der liefde getoetst kunnen worden. Hij leert ons namelijk, dat men niet om hetgeen voor onszelf goed is moet bidden, zonder rekening met zijn naaste te houden. Men moet zowel voor het welzijn van zijn broeder, als voor dat van zichzelf zorgen.

Over de volharding in het gebed.

Tenslotte moeten wij zeer bezorgd zijn, dat wij niet trachten God aan enige omstandigheid, welke dan ook, te binden. In het gebed des Heeren worden wij immers

onderwezen, Hem aan geen wet ondergeschikt te maken en Hem geen voorwaarden te stellen. Voordat wij een bede tot Hem richten, zeggen wij eerst: "Uw wil geschiedde !" Daarmee onderwerpen wij onze wil aan de Zijne, waardoor onze wil, die nu gebreideld is, niet de aanmatiging heeft God onder de menselijke wil te doen buigen. Als wij met een hart, dat voor deze gehoorzaamheid werd gevormd, ons later leiden naar het welbehagen van de Goddelijke voorzienigheid, leren wij spoedig in het gebed te volharden.

DEEL 5

OVER DE SACRAMENTEN

Over de noodzakelijkheid van de sacramenten.

De sacramenten werden ingesteld, opdat wij ons geloof zowel voor God als ook voor de mensen belijden. Voor God, in zoverre daardoor ons geloof in de waarheid Gods versterkt wordt. De Heere weet, dat het vanwege de onwetendheid van ons vlees nuttig is als de verhevene en hemelse verborgenheden in de gedaante van voor de zinnen waarneembare werkelijkheden ons worden voorgesteld. Niet dat de bovennatuurlijke werkelijkheid in de natuur van de dingen, die ons in de sacramenten aangereikt worden, zou liggen. Het is het Woord van de Heere dat ze een zodanig betekenis verleent. De belofte, die in het Woord is vervat, gaat steeds vooraf. Het zichtbare teken is er aan toegevoegd om deze belofte te bevestigen en te verzegelen, want de Heere ziet, dat onze armzalige krachten dit nodig hebben. Ons geloof is zo klein en zwak, dat het, als het niet aan alle kanten ondersteund en met alle middelen versterkt wordt, meteen geheel geschokt wordt en wankelt. Ook voor de mensen dienen de sacramenten de geloofsbeoefening, namelijk dan, als het geloof zich in een openbare belijdenis bekend maakt en daardoor opgewekt wordt om des Heeren lof te prijzen.

Wat een sacrament is.

Een sacrament is een uiterlijk teken, waardoor de Heere ons Zijn welbehagen betoont en betuigt, ten einde de zwakheid van ons geloof te helpen. Of korter en duidelijker: een sacrament is een getuigenis van Gods genade, dat zich door een uiterlijk teken bekend maakt. De Christelijke Kerk kent slechts twee sacramenten: de Doop en het Avondmaal.

De Doop.

De Doop werd ons door God gegeven om daardoor in de eerste plaats ons geloof in Hem en ten tweede onze belijdenis voor de mensen te dienen. Het geloof ziet op de belofte, door welke de barmhartige Vader ons de gemeenschap met Christus aanbiedt, opdat wij met Hem verenigd, aan Zijn volheid deel hebben. In het bijzonder heeft de

Doop tweërlei betekenis: de reiniging, die wij door het bloed van Christus verkrijgen, en de overwinning van ons vlees, die wij door Zijn dood hebben ontvangen. De Heere heeft geboden, dat de Zijnen gedoopt zouden worden tot vergeving der zonden (Matth. 28:19 en Hand. 2:38). En de heilige Paulus leert, dat Christus, Die de Bruidegom is van de Kerk, haar door het woord des levens heiligt en door de waterdoop reinigt. Verder zegt hij, dat wij in de dood van Christus gedoopt zijn om in Hem begraven, in een nieuw leven te wandelen (Rom. 6:3 en 4). Dat betekent echter niet dat het water oorzaak of zelfs maar een hulpmiddel van de reiniging en wedergeboorte zou zijn, maar alleen, dat in dit sacrament het bewustzijn van deze gaven wordt ontvangen. Het openbaart, dat wij hetgeen waarvan wij geloven, dat de Heere ons heeft geschonken, zeker verkrijgen en zullen ontvangen, hetzij wij van deze gaven nu voor de eerste keer vernemen of dat wij ze reeds kenden en er nog meer van verzekerd worden. De Doop dient voorts de belijdenis voor de mensen, want ze is een zichtbaar teken, waardoor wij in het openbaar onze wil belijden om tot het volk van God gerekend te worden, om God in gemeenschap met alle gelovigen in dezelfde Godsdienst te vereren. Daar het verbond des Heeren voor allen door de Doop met ons gesloten wordt, dopen wij met een goed recht ook onze kinderen. Want zij hebben deel aan het eeuwig verbond, ,waardoor de Heere belooft, dat Hij niet alleen ónze God, maar ook die van onze kinderen en kleinkinderen zal zijn (Gen. 17:6 e.v).

Het Avondmaal.

De belofte die met het Avondmaal is verbonden, verkondigt zo duidelijk als mogelijk is, waarom het is ingesteld en waartoe het zou bestemd zijn. Deze verborgenheid geeft ons de zekerheid, dat het lichaam van de Heere eenmaal voor ons werd overgegeven en dat Hij thans en voor alle tijden de onze is, en dat het bloed van de Heere eens voor ons werd vergoten, zodat het voor altijd het onze is. De zichtbare tekenen van deze verborgenheid zijn brood en wijn: onder beide biedt de Heere ons de ware gemeenschap met Zijn lichaam en Zijn bloed aan. Deze gemeenschap is van geestelijke aard, en daaraan voldoet de band van de Heilige Geest. Zij (deze gemeenschap) eist niet de werkelijke aanwezigheid van Zijn lichaam in de gedaante van brood, noch van Zijn bloed in dat van de wijn. Want hoewel Christus, Die naar de hemel is opgevaren, deze aardse woonplaats, waarin wij nog pelgrims zijn, heeft verlaten, kan toch geen afstand Zijn macht verbreken, waardoor Hij de Zijnen met Zichzelf versterkt, en waardoor Hij ze, hoewel zij van Hem verwijderd zijn, op een zichtbare wijze met Zijn gemeenschap bedeeft. De Heere geeft ons in het Avondmaal een openbaar onderwijs zoals wij het nodig hebben om zonder enige twijfel ervan verzekerd te zijn, dat Christus met de volheid van Zijn gaven in het avondmaal niet minder bij ons tegenwoordig is, dan wanneer wij Hem met onze ogen zouden zien en met onze handen aanraken. Christus' macht en werkzame tegenwoordigheid bewerken bij het Avondmaal in ons niet slechts het vaste vertrouwen op het eeuwige leven, maar ook de zekerheid, dat ons vlees onsterfelijk is. Want het wordt nu reeds door Zijn onsterfelijk vlees bezielde en heeft enigermate deel aan Zijn onsterfelijkheid. Lichaam en bloed zijn derhalve in de gedaante van brood en wijn afgebeeld, opdat wij niet alleen verstaan, dat zij voor ons zijn, maar nog meer, dat zij ons leven en dagelijks voedsel betekenen. Wanneer wij dus het brood aanschouwen, dat aan het lichaam van

Christus gewijd is, dan moeten wij onmiddellijk de gelijkenis erkennen, namelijk, zoals brood het leven van ons lichaam sterkt en onderhoudt, zo is het lichaam van Christus voedsel voor en bewaring van ons leven. En wanneer wijn ons als een teken van het bloed gegeven wordt, dan moeten wij eveneens bedenken, dat wij door het bloed van Christus geestelijk dezelfde weldaden ontvangen, die de wijn aan het lichaam meedeelt. Deze verborgenheid leert ons, hoe grootmoedig God Zich jegens ons betoont, maar zij vermaant ons tegelijkertijd, niet ondankbaar tegenover zulk een openbare goedheid te zijn, maar haar naar behoren te prijzen en dankend te gedenken. Tenslotte worden wij door dit sacrament opgeroepen, om ons met elkaar tot één gemeenschap samen te voegen, waarbij de personen, evenals de leden van een lichaam onderling verbonden zijn, één geheel vormen. Geen sterker aansporing kon ons worden gegeven om onder ons de liefde tot elkaar te doen ontsteken en ontvlammen, dan als Christus, terwijl Hij Zich aan ons geeft, door Zijn voorbeeld ons aanmaant, ons aan elkaar te geven en te wijden. En niet alleen hierdoor, maar nog veel meer doordat Hij ons allen in zichzelf één maakt,

DEEL 6

OVER DE ORDE IN DE KERKEN STAAT.

Over de leraren van de kerk en hun volmacht.

Daar het de wil is van de Heere, dat Zijn Woord en Zijn sacrament door de dienst van mensen ons worden meegedeeld, moeten er gezonden leraren in de Kerk zijn, die het volk, in het openbaar of afzonderlijk, in de zuivere leer onderwijzen, de sacramenten bedienen en allen een goed voorbeeld geven van een reine en heilige levenswandel. Wie van hen deze tucht en ordening geringschat, beledigt niet slechts de mensen maar tevens God. Zijn zij sectarirs, dan verzaken zij de gemeenschap van de Kerk, die zonder het geestelijke ambt niet kan bestaan. Het is van groot belang, wat de Heere eens zei, dat als de dienaren die Hij uitzond, worden aangenomen, dat hetzelfde is alsof Hijzelf wordt aangenomen. Evenzo wordt Hijzelf afgewezen indien Zijn dienaren worden afgewezen (Matth. 10:40 en Luk. 10:16). En opdat hun ambt onbetwist zij, hebben de dienaren van God de zo gewichtige volmacht gekregen, te binden en te ontbinden, waarbij hun beloofd is: "Al wat gij op de aarde binden zult, zal in de hemel ontbonden zijn; en al wat gij op de aarde ontbinden zult, zal in de hemel ontbonden zijn" (Matth. 18:18). Op een andere plaats verklaart Christus nog nauwkeuriger, dat "binden" is het laten blijven in de zonde en dat "ontbinden" het wegnemen van de zonde betekent (Joh. 20:23). De apostel verklaart hoe men ontbindt, als hij leert, dat het Evangelie een "kracht Gods is tot zaligheid voor een ieder die gelooft" (Rom. 1:16). En hoe men bindt, als hij leert, dat de apostelen "gereed hebben hetgeen dient om te wreken alle ongehoorzaamheid" (2 Kor. 10:6). Het gehele Evangelie zegt niet anders dan dat wij slaven zijn van de zonde en dood, maar dat wij door de verlossing die in Jezus Christus is, ontbonden en vrijgemaakt zijn en dat allen, die Hem niet als Verlosser aannemen, als opnieuw in de boeien van een veel zwaarder verdoemenis geslagen worden. Laten wij er toch aan denken, dat alle gezag dat de

Schrift aan de leraren (predikanten) toekent, volledig in de ambtsbediening van het Woord bestaat en begrensd is. Want Christus heeft deze volmacht en dit gezag niet aan de mensen gegeven, maar aan het Woord, waarvan Hij die mensen dienaren maakte. De dienaren van het Woord mogen also door dit Woord, tot uitdelers waarvan zij gesteld zijn, onbevreesd alles wagen. Dat zij alle macht, heerlijkheid en groten van de wereld er toe mogen dwingen, zich ootmoedig onder de majesteit van het Woord te stellen. Dat zij door dit Woord allen, de grootsten en de kleinsten, mogen bevelen. Dat zij de tempel van Christus mogen oprichten en de heerschappij van de satan mogen verbreken. Dat zij de lammeren mogen weiden en de wolven doden. Dat zij de leergierigen mogen onderwijzen en vermanen, de weerspannigen en afvalligen terugwinnen en overtuigen. Dat zij dit alles mogen doen, echter alleen door het Woord van God. Zouden zij zich toch ooit eens van dit Woord afkeren om eigen droombeelden te volgen, dan mogen zij zich niet meer als leraar (predikant) laten gelden. Zij zijn dan veeleer verscheurende wolven, die men moet weggagen ! Want Christus heeft ons bevolen naar niemand anders te horen dan naar hen die ons leren, wat met het Woord van God overeenstemt.

Over de kerkelijke ordening

De heilige Paulus heeft ons voor het leven van de Kerk een algemene regel gegeven. "Laat alle dingen eerlijk en met orde geschieden" (1 Kor.14:40). Men moet dus niet de verordeningen, die er toe dienen orde en eerbaarheid, vrede en eendracht onder de christenen te behouden, tot de "menselijke ordeningen" rekenen. Vooropgesteld dat men ze voor de zaligheid noodzakelijk houdt, zijn zij veeleer in overeenstemming met de regel van de apostel, dat zij niet door godsdienstige voorschriften de gewetens mogen binden en dat ze noch tot de godsdienst, noch een voorwerp van godsdienstige verering zijn. Daarentegen moet men nadrukkelijk en onwrikbaar die verordeningen tegenstaan en er weerstand aan bieden, die men noodzakelijk acht tot de dienst en de eer van God en onder de naam van "geestelijke wetten" tot stand zijn gekomen, om de vrije gewetensbeslissing aan banden te leggen. Deze soort van verordeningen verstoren niet alleen de vrijheid die Christus ons heeft verworven, maar duisteren ook de ware religie en schenden de majesteit van God, Die alleen door Zijn Woord in onze gewetens wil heersen. Het zij uitdrukkelijk en duidelijk vastgesteld, dat alles van ons is, doch wij evenwel Christus toebehoren (1 Kor.3:23). God wordt daar tevergeefs gediend, waar als leerstuk wordt geleerd, wat slechts een menselijke inzetting is (Matth.15:9).

Over de excommunicatie (uit de kerk bannen).

Door de excommunicatie worden, volgens het Woord van God uit de gemeenschap der gelovigen gestoten al degenen die openbare misdadigers, echtbrekers, rovers, moordenaars, hebzuchtigen, dieven, onrechtvaardigen, twisters, brassers, dronkaards, oproermakers en verkwisters zijn, als zij zich niet hebben gebeterd, nadat zij vermaand zijn geworden. Als de Kerk dezen in de ban doet, wil zij hen niet in een onherstelbaar verderf en in wanhoop storten, maar alleen hun levenswandel

veroordelen en hen vermanen dat zij eenmaal veroemd zullen worden, als zij zich niet beteren. Deze tucht is onder de gelovigen beslist noodzakelijk, want de Kerk is het lichaam van Christus, dat niet door zulke weezinwekkende en zwerende lidmaten, die het Hoofd te schande maken, bezoedeld en mag worden bedorven. De vromen mogen niet door menigvuldige aanraking met de bozen (zoals dat plaats vindt) verdorven en geschaad worden. Bovendien is de bestraffing van hun boosheid nuttig voor de slechten zelf, daar verdraagzaamheid en toegevendheid hen nog halsstarriger zouden maken. Door schande vernederd, leren zij zich te beteren. Als de bozen zich beteren, neemt de Kerk hen met vriendelijkheid weer in haar gemeenschap, waarvan zij uitgestoten waren, op. Opdat niemand het oordeel van de Kerk hardnekkig verachtte en niemand onverschillig sta tegenover de veroordeling die de gelovigen hebben uitgesproken, bevestigt de Heere, dat het oordeel van de gelovigen niets anders is dan de verkondiging van Zijn eigen uitspraak en dat in de hemel bevestigd wordt, wat de gelovigen op aarde hebben bekend gemaakt (Matth.18:15-18). Het Woord van God geeft de volmacht de goddelozen te veroemen, zoals het ook de macht geeft, de genen die zich beterden, in genade weer aan te nemen.

Over de overheid.

De Heere heeft ons niet alleen bekendgemaakt, dat Hij het ambt van de overheid goedkeurt en dat het Hem welgevallig is, maar bovendien heeft Hij het ons nog zeer op het hart gebonden en de waarde ervan met schone erenamen geroemd. De Heere verzekert, dat het ambt van de overheid het werk is van Zijn wijsheid: "Door Mij regeren de koningen en stellen de vorsten gerechtigheid". Door Mij heersen de heersers en de prinsen al de rechters der aarde (Spr.8:15,16). In de psalmen noemt Hij ze "goden" die Zijn werk doen (ps.82:6). Op een andere plaats staat geschreven, dat zij voor God en niet voor de mensen gerechtigheid uitoefenen (Deut.1:17). En de heilige Paulus vermeldt onder de gaven van God de overheden (Rom.13:1-7). In hoofdstuk 13 van de brief aan de Romeinen geeft de heilige Paulus een lange verhandeling hierover en leert heel ondubbelzinnig, dat het gezag van de overheid van God afkomstig is en dat zij een dienaar van God is, om hen die goed doen te prijzen en hen die kwaad doen te straffen en aldus de wraak van God te voltrekken. Vorsten en stadsbestuurders mogen dus in de uitoefening van hun ambt niet vergeten, van wie zij dienaren zijn, en zullen niets doen wat een dienaar en stadhouder van God onwaardig is. Hun voornaamste zorg moet zijn de openbare vorm van de Godsdienst in haar echte zuiverheid in stand te houden, het leven van het volk door goede wetten te bestuderen en voor het welzijn en de vrede van haar onderdanen, zowel in het openbaar, als ook in de huizen, te zorgen. Doch dit alles kan niet anders dan op twee manieren bereikt worden. Deze worden hun door de profeten heel bijzonder aanbevolen, namelijk door recht en gerechtigheid (Jer.22:3 e.v.). Recht betekent: de onschuldigen te beschermen, steunen, beschutten en uit gevangenschap bevrijden.

Gerechtigheid betekent: met moed de bozen wederstaan, geweld verbreken en de misdaden straffen. De plichten van de onderdanen bestaan niet alleen daarin, de overheden te eren en te vereren, maar ook hun heil en welzijn in het gebed de Heere

op te dragen, zich vrijwillig aan hun autoriteit te onderwerpen, hun wetten en voorschriften te gehoorzamen en de hun toekomende en door hen opgelegde belastingen niet weigeren te betalen, zoals schatting, tol, rechten, dienstverrichtingen en soortgelijke. Wij zijn echter niet alleen verplicht om de overheid, die haar macht uitoefent overeenkomstig het recht en haar plicht, maar ook overheden verdragen, die als tirannen haar macht misbruiken, totdat wij door de wettige overheid van hun juk worden bevrijd. Want zoals een goede regering een getuigenis is van de Goddelijke goedheid ten opzichte voor het heil van de mensen, zo is een slechte en gewelddadige regering een gesel van God om de zonden van het volk te straffen. In alle geval moet het als algemene regel gelden, dat de macht van beiden door God zelf wordt verleend en dat wij hun geen weerstand kunnen bieden zonder de wil van God te verstaan. Intussen moet altijd een uitzondering gelden, wanneer men spreekt over de schuldige gehoorzaamheid aan de overheid. Zij mag ons niet aftrekken van de gehoorzaamheid die wij Hem schuldig zijn, voor Wiens instellingen de bevelen van alle vorsten en regeringen moeten wijken. De Heere is de Koning der koningen en allen moeten van Hem vernemen, van Hem alleen, wanneer Hij Zijn heilige mond opent; en Hij is het Die voor alle anderen moet worden gehoord. Tenslotte zijn wij niet anders, dan in God, de mensen die over ons zijn gesteld, onderworpen. En wanneer zij ons iets bevelen, wat tegen de Heere is gericht, dan moeten wij ons daarover niet bekommeren, doch des te meer dat grondbeginsel van de Schrift volgen, dat luidt: "Men moet Gode meer gehoorzaam zijn dan de mensen" (Hand.4:19).

Daarom zal Mijn volk gevankelijk worden weggevoerd, omdat het geen wetenschap heeft en zij het werk Zijner handen niet aanschouwen. Jesaja 5:12,13.

Waarmede zal de jongeling zijn pad zuiver houden? Als hij dat houdt naar Uw Woord. Psalm 119:9.

E I N D E